

Aeneid) กล่าวว่าเมื่อครั้งกรุงทรอยแพสังคրามกรีก พากกรีกเข้าเมืองได้แล้วนั้น อีเนียส (Aeneus) เชื้อพระวงศ์กรุงทรอยหนีมาถึงแม่น้ำไทรเบอร์ เข้าครอบครองแคว้นแลตติอุม

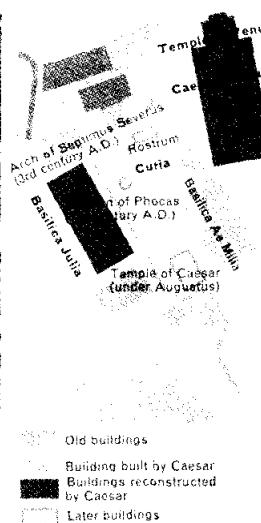

หวานาอีกรักกันโภนา แสดงคันธีไม่ที่ยังคงใช้ กันอยู่ในชนบทของอิตาลี
(ที่มา : Thomas D. Clark et al., **America's World Frontiers**), p. 61.

พากลีเจียนในสามรุป
(ที่มา : G.K. Tull, Early Civilizations)

Note: The Basilicas, named after important Roman families, were law-courts. Originally they were open, having courts and not walls. Later they were walled in and became the models for early Italian churches.

ฟอรั่มโรมันกับแผนผัง
(ที่มา : G.K. Tull, Early Civilizations), p. 47.

ในสมัยต่อมา ก็คือสมัยของอส坎ิอุส (Ascanius) ไปสร้างเมืองใหม่ชื่ออัลบาลองกา (Alba Longa) แล้วว่าเมืองยาลีนา ครองต่อมา 300 ปี ถึงแผ่นดินนูมีเตอร์ (Numitor) ถูก ออมูลิอุส (Amulius) อนุชาแย่งสมบัติจับไปขังไว้ โกรสกุบลงพระชนม์ แต่มีพิธារชื่อ เรีย ซิลเวีย (Rhea Silvia) ถูกบังคับให้บัวเป็นชี เวสตัล ต่อมานางซิลเวีย คลอดโรมันแฟเด กล่าวกันว่า เทพมาร์ส (เทพแห่งสงคราม) เป็นบิดา มีคำทำนายว่ากุмарทั้งสองจะมาปราบออมูลิอุส ออมูลิอุสพิโรมะจับนางซิลเวียไปฝังทั้งเป็น เอาโรมันทั้งสองใส่ตะกร้าลอยน้ำไปติดพุ่มไม้ใกล้เนิน พาลาไตน์ สุนข์ในตัวหนึ่งได้ยินเสียงเด็กร้อง วิ่งมาดูความของตนให้กิน ชายเลี้ยงแกะผู้หนึ่ง ผ่านมาเห็นเข้า จึงเอากุมารทั้งสองไปเลี้ยงไว้ให้ชื่อว่า โรมูลัสและเรมุส (Romulus & Remus) พอดีบโടก์รวมรวมผู้คนไปต่ออัลบาลองกา (Alba Longa) ได้ จับออมูลิอุส (Amulius) ฆ่าเสีย แล้วถวายราชสมบัติคืนให้numīเตอร์ แล้วพาภันไปสร้างเมืองใหม่ที่เนินพาลาไตน์ ระหว่างสร้าง เมืองเกิดทะเลาะกันเรื่องจะตั้งชื่อเมืองใหม่ โรมูลัสฝ่าเรมุสตาย ตั้งตนเป็นกษัตริย์ เมืองใหม่ จึงได้ชื่อว่าโรม ตามชื่อของโรมูลัส

ด้วยเหตุนี้เอง คนอิตาลีที่ไม่ชอบโรมันจึงเรียกพวกโรมันว่า "พากลูกหมาใน" ใน กรุงโรมเองบนเนินพาลาไตน์ก็ยังมีธรรมเนียมเลี้ยงสุนข์ในไว้ตัวหนึ่งจนทุกวันนี้ และมีอนุสาวรีย์ นางสุนข์ในกำลังให้เด็กกินนม ดูจดงนางสุนข์ในที่ช่วยชีวิตโรมูลัสไว้ เหตุการณ์นี้สันนิษฐานว่า เกิดขึ้นเมื่อปี 753 B.C.

2. ประวัติศาสตร์สังเขป

โรมถึงสมัย 509 B.C. ชนชาติตั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแหลมอิตาลี เป็นมนุษย์ ตั้งแต่ยุคหินตอนต้นซึ่งบางที่อาจจะเป็นพวกเชื้อสายโครมันยองในฝรั่งเศสและสเปนก็เป็นได้ ทั้งนี้ยังไม่สามารถค้นหาหลักฐานได้แน่ชัด ระหว่างปี 2000–1000 B.C. อันเป็นปีที่พวก อินโดยุโรปเริ่มเข้ามารุกรานบริเวณทั่วโลก เช่น ก็จะมีพวกที่อพยพมาทางตะวันตกเข้าสู่ บริเวณคาบสมุทรอิตาลี ผู้รุกรานพวกนี้รู้จักใช้กองแรงและทองบรองช์ เริ่มตั้งถิ่นฐานที่บริเวณ ลุ่มแม่น้ำโปลี ครั้นต่อมา ก็มีพวกอินโด-ยุโรป อีกสาขาหนึ่งที่รู้จักใช้เหล็กเป็นอาวุธรุกรานเข้ามา และเริ่มเข้าไปตั้งถิ่นฐานเป็นบริเวณกว้างขึ้นทั้งคาบสมุทร พวกหนึ่งก็คือพวกละตินไปตั้งถิ่น ฐานอยู่บริเวณหุบเขาตอนล่างของแม่น้ำไทรเบอร์ บริเวณนี้ต่อมาจึงได้ชื่อว่า ที่ราบлатิุม (the plain of Latium)

ถึงศตวรรษที่ 9 B.C. ก็เป็นสมัยการอพยพของพวกอีทรัสกัน จากເອເຊີຍ ไมเนอร์มาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันตกของคาบสมุทรและยึดครองทางภาคเหนือเกือบทั้งหมด แล้วจึงเตรียมรุกลงทางใต้ คุกคามชาวละตินในเขตแลตติุม หลังศตวรรษที่ 8 กรีกก์ได้มารัง

อาณาจักรทางภาคใต้อันเป็นที่รู้จักกันว่า มหากรีก (Great Greece) และซิซิลี (Sicily) เป็นศูนย์รวมอารยธรรมของกรีก ที่ทำหน้าที่เป็นแนวกันชนระหว่างโรมันกับคาร์เทจ²³ ผู้มั่งคั่งทางใต้ของอิตาลีด้วย

ในระหว่างศตวรรษจึงปรากฏหาอำนาจทั้ง 3 ฝ่าย ที่ยึดครองภาคตะวันตกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน คือ กรีก คาร์เทจ และอีทรัสกัน ไม่ได้มีผู้ใดคาดคะเนเลยว่าสรุปแล้วในภายหลังที่ได้เป็นมหาอำนาจของโลกตะวันตกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนจะกลับกลายเป็นชาвлัตินในหมู่บ้านเล็ก ๆ บนฝั่งแม่น้ำไทรเบอร์นั่นเอง²⁴

บางแห่งสันนิษฐานว่าชื่อโรมันนี้มาจากการคำว่า “Ruma” ในภาษาอีทรัสกัน

2.1 การปกครองลัตินของอีทรัสกัน

พากลัตินที่อาศัยอยู่ทางตอนกลางของอิตาลีนั้น เป็นพากที่มีวิถีชีวิตรูปอย่างง่าย ๆ รักความสงบและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในศตวรรษที่ 8 พากอีทรัสกัน ก็เข้าปักครองดินแดนนี้ เป็นเวลาถึง 700 ปี พากอีทรัสกันส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพค้าขายกับพากเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก สิ่งที่ชาวโรมันได้รับมารดกสืบทอดจากพากอีทรัสกันก็คือ

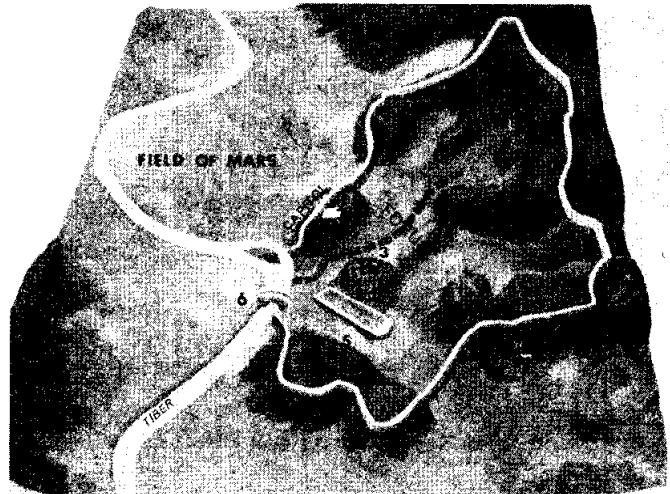
1. วิธีก่อสร้างโดยใช้หิน
2. วิธีใช้สิ่งก่อสร้างรูปโถง
3. วิธีเก็บกักน้ำและการทำท่อระบายน้ำ
4. วิธีการทำนาย (โดยการตรวจดูร่องรอยสัตว์หรือสังเกตการบินของนก)
5. วิธีการเดินทัพแบบฟลังก์

พากษัตริย์อีทรัสกันปักครองอย่างกดขี่ จนในปี 509 B.C. พากลัตินก็พากันขับไล่และตั้งค่ายรัฐบาลของตนเอง เปลี่ยนเป็นระบบสาธารณรัฐและดำรงอยู่ต่อมาจนถึงประมาณ 500 ปี

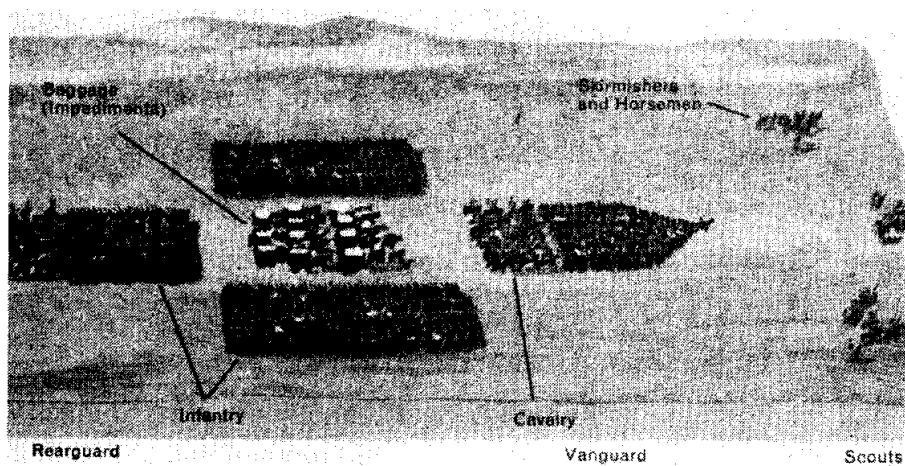
²³ คาร์เทจเป็นอาณาจักรของพื้นที่ยังตั้งขึ้นทางภาคเหนือของอัฟริกาเมื่อประมาณ 800 ปีก่อนคริสตกาล

²⁴ Walter Wallbank, and the others, **Civilization, Past and Present**, p. 130.

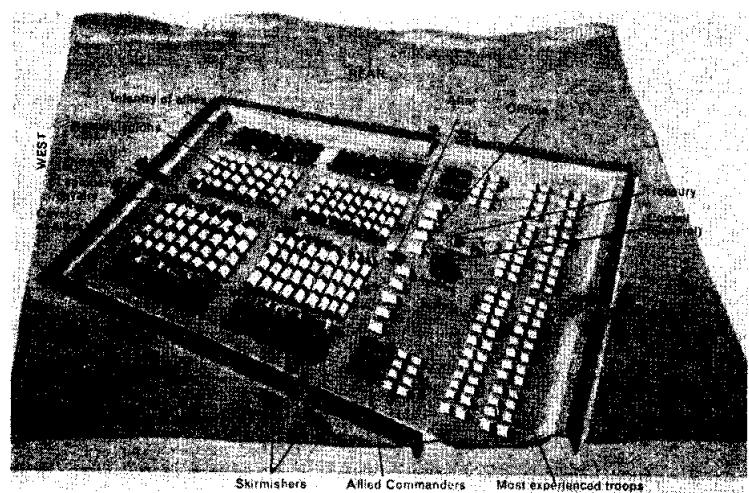
1. โรมสมัยโรมันวัลลุส
2. วิหารคาบีโต้เลน์ของจูปิเตอร์
3. Cloaca Maxima
4. กำแพงสมัย Servius Tullius
5. Chief Circus
6. Sublicius Bridges

เนินทั้งเจ็ดที่ตั้งกรุงโรมระยะแรก

การตั้งทัพของกองทหารลีเจียน (Legion)

การตั้งค่ายของกองทหารลีเจียน

2.2. สาธารณรัฐของชาวโรมัน (The Roman Republic)

เมื่อพากพาทริเซียนขึ้นไปแล้วก็ได้ทรงอธิบดีที่สำคัญมากไปนั้น²⁵ พากเขาก็พยายามที่จะล้มอำนาจจากผู้ตัดสินใจอย่างเด็ดขาด โดยการแต่งตั้งตำแหน่ง “magistrates” (consuls) ขึ้น 2 คน คัดเลือกมาจากบุนนาคสามัญชนอิสระ เพลเมืองจะเป็นพากที่มีอิทธิพลน้อยมาก²⁶

พากเพลเบียนร้องขอสิทธิและตั้งคณะกรรมการบริบูรณ์

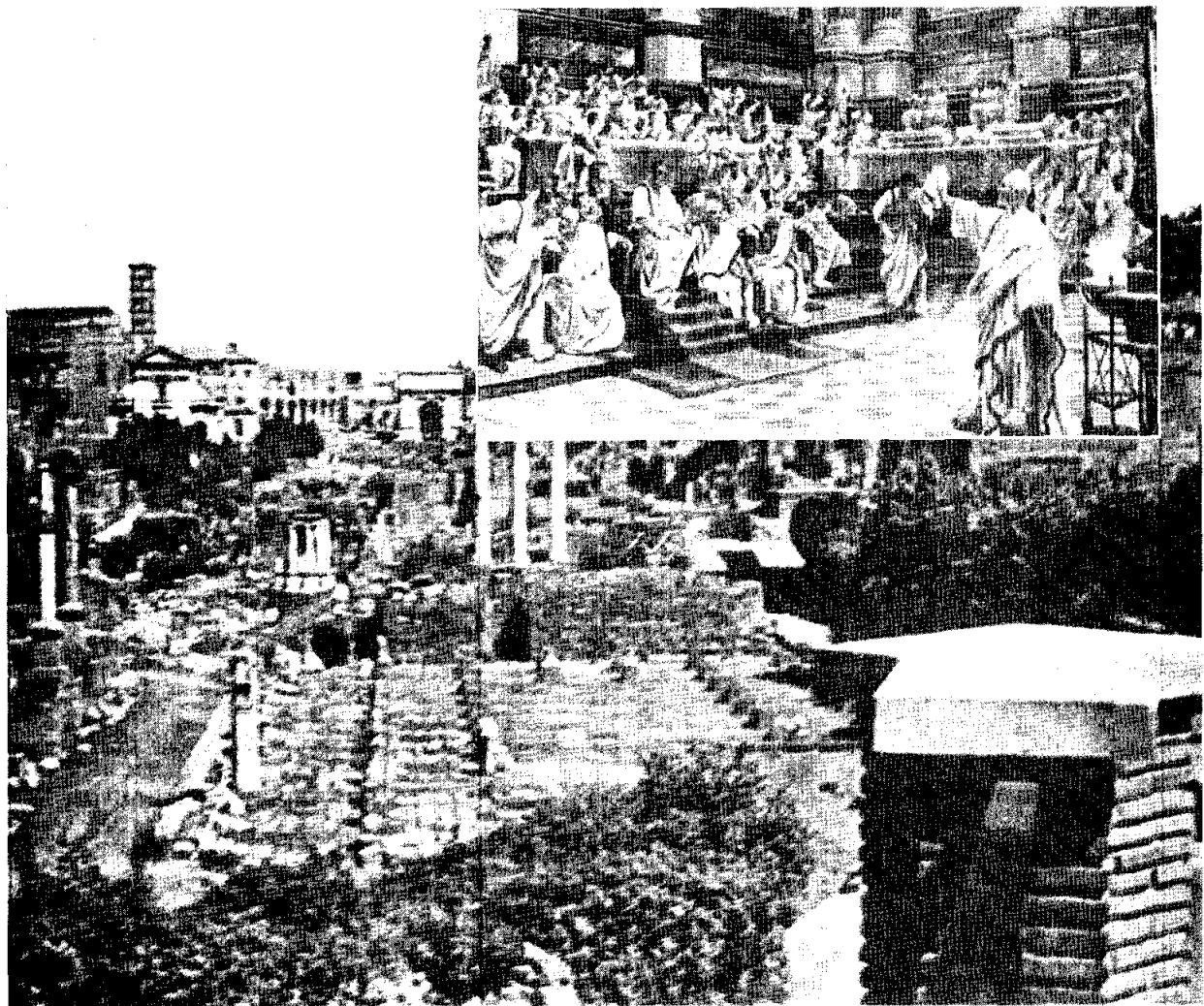
เนื่องจากกฎหมายที่ใช้ในกรุงโรมมิได้บัญญัติไว้แน่นอน โดยเฉพาะหนึ่งสิ่น พากเพลเบียนที่เป็นลูกหนี้ถูกกดขี่ข่มเหงมาก จึงร้องขอสิทธิในการปกครอง โดยในปี 494 B.C. พากเพลเบียนพร้อมใจกันอพยพครอบครัวจากกรุงโรมไปยังเนินเขาอันศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Mount) จะสร้างเมืองใหม่ขึ้นที่นี่ พากผู้ดีตกลใจ เพราะต้องใช้คนงานทำงาน และเป็นทหารจึงยอมให้เพลเบียนเลือกตั้งตัวเอง (Tribunes) เมื่อปี 466 B.C. มีหน้าที่ดูแลทุกชีวิตร่วมของพากเพลเบียน พากเพลเบียนจะมาหันหน้าสภานี้แทน ถ้ามีกฎหมายออกมาขัดประโยชน์ของพากคนจน ก็จะร้องว่า維โต (Veto) แปลว่า ข้าพเจ้าขอค้าน ก็เป็นอันว่ากฎหมายนั้นใช้ไม่ได้ บริบูรณ์ยังมีหน้าที่ป้องกันกงคูล หรือข้าราชการคนใดชั่มเงหพากเพลเบียนอีกด้วย บริบูรณ์นี้เดิมมี 2 คน แต่ภายหลังเพิ่มเป็น 10 คน ได้รับการทำรายบริบูรณ์ไม่ได้ ถ้าไปทำเข้าก็มีโทษถึงตาย

ต่อมาพากเพลเบียนเรียกร้องให้ร่างกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร โดยศึกษาแบบอย่างกฎหมายของโซลอนแห่งกรีซ ได้เลือกคณะกรรมการขึ้น 10 คน เรียกว่า “Decemvirs” ส่วนมากเป็นพากพาทริเซียน มีอำนาจเท่ากิตเตเตอร์ร่างกฎหมายขึ้น กินเวลา 2 ปี ประมาณกฎหมายก็แล้วเสร็จ จารึกบนแผ่นหอทองแดง 12 แผ่น เอาไปปิดที่ฟอรัมให้ราษฎร์ให้ทราบโดยทั่วไป เรียกว่า กฎหมาย 12 ได้ประกาศใช้เมื่อ 450 B.C.²⁷

²⁵ เมื่อประมาณ 500 B.C. โรมยังเป็นเมืองเล็กๆ ที่อยู่ในอำนาจของชาวเอเนียโน่ แต่ได้รับอิทธิพลจากบริเวณภูเขาแอลป์และแม่น้ำโอลิมปัส ต่อมาได้ขยายตัวขึ้นเป็นอาณาจักรที่ใหญ่ที่สุดในยุโรปตะวันตก จนกระทั่งถูกขับไล่ออกจากกรุงโรมในปี 450 B.C.

²⁶ Ludwig F. Schaefer, et al., *The Shaping of Western Civilizations*, p. 139.

²⁷ Edward Mcnall Burns, *Western Civilization*, pp. 210–211.

ฟอรัมโรมัน มีความสำคัญเหมือน廓โพรโอลิสกรีก เป็นสถานที่ประชุมพับประและมีสถาบันปัจจุบันที่สำคัญหลายแห่ง (ที่มา : Thomas D.Clark et al., *America's World Frontiers*), p. 61.

อย่างไรก็ตี แม้ภูมายฉบันนี้จะเป็นที่ยอมรับกันต่อมากว่าเป็นการประภาคสิทธิ์ มุนษยชนส่วนหนึ่งของโรมัน แต่โดยสภาพที่เป็นจริงแล้วไม่ใช่อย่างนั้น เพราะส่วนใหญ่ก็คือการ ยึดถือตามขัณบประเพณีดั้งเดิม ไม่มีแม้แต่การที่จะยกเลิกการขายตัวเพื่อชดใช้หนี้ ผลดีที่มีอยู่ ก็คือการที่ประชาชนได้มีภูมายเป็นหลักในการปกครองเท่านั้น รวมทั้งประชาชนมีโอกาส ร้องเรียนไปยังสภาในกรณีที่อาจจะถูกมาจิสเตรทพิพากษาโทษถึงขั้นประหารชีวิต ดังปี 366 B.C. ก็มีการเลือกตั้งกงสุลเพลเบียนเป็นคนแรก และตามประเพณีดั้งเดิมระบุไว้ว่า เมื่อครบเทอมการเป็นกงสุลแล้ว กงสุลก็จะได้เข้าเป็นสมาชิกสภาซึ่งโดยอัตโนมัติ การที่ พวกราชทริเชียนผูกขาดในการเป็นซีเนเตอร์จึงถูกยกเลิกไป ซึ่งจะแสดงถึงความเปลี่ยน

ก็คือเมื่อ 278 B.C. ได้มีการประกาศกฎหมายเออร์เตเนชียน²⁸ (Hortensian Law) ซึ่งระบุว่ากฎหมายที่ผ่านสภาประชาชนแล้ว จะมีผลต่อประเทศไม่ว่าสภาซึ่นจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม

การขยายอำนาจของโรมในแหลมอิตาลี

ปี 493 B.C. โรมและสันนิบาตละตินในบริเวณใกล้เคียงโรม รวมกันเป็นพันธมิตรไม่นานแพร้นักเพื่อป้องกันตนเอง สันนิบาตนี้ได้ผลมากจนกลายเป็นมหาอำนาจในอิตาลีตอนกลางตั้งแต่ในต้นศตวรรษที่ 4 B.C. ต่อมานับตั้งแต่ราชวงศ์โรมทำส่วนรวมกับโรมเป็นฝ่ายมีชัยเมื่อปี 338 B.C. หลังจากนั้นภูมิภาคทุกรัฐถูกบังคับให้เป็นพันธมิตรกับโรม

การที่โรมมีอำนาจเพิ่มขึ้นมาหนึ่น ทำให้พากปรีกในอิตาลีต้องได้หัวตระ朗 เตรียมการขอความช่วยเหลือไปยังเมืองแม่ของตน กษัตริย์ไฟรัสแห่งเอปิรัสแห่งกรีซ ยกกองทัพข้ามมาบังอิตาลี รบชนะโรมันหลายครั้ง แต่ก็ต้องเสียกำลังทัพหารไม่สามารถล่าไว้ “Another such Victory and I am lost” (จากคำกล่าวที่ทำให้เกิดสำนวนในภาษาอังกฤษว่า “pyrrhic victory”²⁹ หมายถึงชัยชนะที่ได้มาอย่างที่ตัวเองต้องเสียหายอย่างยับเยิน ความพยายามของพระองค์ที่จะรวมชาวกรีกในอิตาลีล้มเหลวลง และเป็นฝ่ายแพ้ในการรบเมื่อปี 278 B.C. และตั้งแต่ปี 265 B.C. เป็นต้นไป โรมก็ได้เป็นใหญ่ในควบคุมอิตาลี

2.3 โรมันสมัยจักรวรรดินิยม

2.3.1 การพิชิตเมดิเตอร์เรเนียนตะวันตก

เจ้าของน้ำหน้าตะวันตกก็คือคาร์เจ ซึ่งเป็นนักธุรกิจที่ก่อตั้งฟื้นฟื้นต่างแดนมานาน ผู้ที่กุมอำนาจคือ บุคคลกลุ่มหนึ่งที่ร่าเริญ มีเศรษฐีจำนวนน้อย และกองทัพประกอบด้วยทหารรับจ้าง แต่ความมั่งคั่งและทะเยอทะยานทำให้คาร์เจเป็นรัฐที่มีอำนาจรัฐหนึ่ง มีдинแดนที่ต้องแข่งขันการค้ากับโรมันคือ เกาะซิซิลี (Sicily) จึงเกิดสงครามระหว่างโรมันกับคาร์เจ 3 ครั้งเรียกว่า “สงครามพูนิก” (The Punic Wars) ตั้งแต่ปี 264 B.C. ถึง 149 B.C. โรมมีชัยชนะและได้ปฏิบัติตามว่าทะของ卡โต (Cato) ว่า “*Dalenda est*

²⁸ ตามชื่อของผู้เด็กจากการชื่อ Quintus Hortensius

²⁹ Edward Hewitt, *Ancient And Medieval History*, p. 58.

Carthage” (การเดชะจะต้องถูกทำลาย กองทัพโรมันจึงเข้าล้อมкар์เตจ ชาวเมืองถูกขายเป็นทาส เพาเมืองและได้พื้นดินพร้อมกับหัวงานเกลือเพื่อไม่ให้ทำการเพาะปลูกได้อีก)

2.3.2 การพิชิตตะวันออก

ปี 197 B.C. โรมันที่เปิดทางตะวันออก มาชี้ด่อนเพ้อฝันราบคาบ ต่อมาก็รุกรานเข้าไปในซีเรีย สัญราชวงศ์เซลูชิก ในปี 168 B.C. อียิปต์ขอเข้าเป็นพันธมิตรกับโรม นครรัฐของกรีกถูกปล่อยให้ปากกรองตนเอง ภายใต้การคุ้มครองของโรมัน บางครั้งก็วางแผนต่อต้านโรม โรมจึงเผาเมืองคอรินธ์ (Corinth) ในปี 146 B.C. เป็นการลงโทษและเข้าปากกรองนครรัฐกรีกโดยตรง โรมขยายอำนาจออกไปอีกในปี 133 B.C. ยึดครองดินแดนเอเชียน้อยและดินแดนอื่น ๆ ในตะวันออกไกล จนปี 100 B.C. ก็ได้ครอบครองดินแดนทั้งหมดโดยรอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

2.4 สถานการณ์ในโรมันระหว่าง 133-33 B.C.

1) “ได้ท่าจากดินแดนที่พิชิตได้ ท่าชาวโรมันไม่มีงานทำ

2) การปากกรองเมืองขึ้นอย่างผิดพลาด พากข้าหลวงฉ้อฉล การรับเหมาขนส่งอาญาเพื่อทำสมคราม ทำให้เกิดการอื้อโงกันในคณะรัฐบาล ชนชั้นสูงเริ่มเสื่อมลงใช้ชีวิตฟุ่มเฟือย

การ์ธจ (Carthage) แสดงภาพป้อมค่ายโบราณที่ยังคงอยู่

ไม่ทำงานแบบพวากเพลนเลนนิสติก ดังที่มีจารึกว่า

“การสระสนาน เหล้าอยู่นุ่น และความ
รักเป็นภัยต่อสุขภาพแต่ก็ทำให้โลกนี้น่าอยู่ขึ้น”

3) เกิดการขัดแย้งระหว่างคน
เมืองชนจน

4) ทหารรับจ้างเข้ามาเมืองมาก
แทนทหารอาชีพ

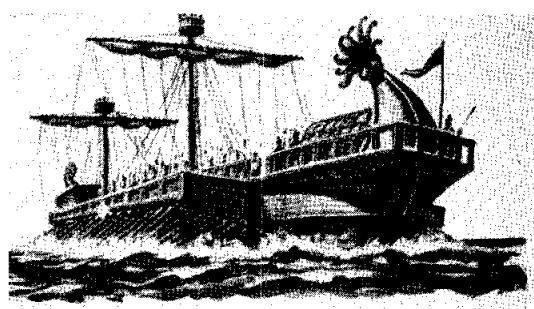
5) คุณธรรมแบบเก่าของโรมัน
ลบเลือนไป

ความพยายามในการแก้ปัญหา
สังคมชนจนนั้นเริ่มด้วยนักปฏิรูปเพื่อประชาธิปไตย
2 ท่าน คือ กิเบริอุส และเกยุส กริซคุส
สองคนเดียวเอง เริ่วได้รับเลือกเป็นเตรีบูร์เกิลล์
พยายามช่วยคนจน ด้วยการส่งเสริมให้มีการ
ปฏิรูปที่ดิน ผลักดันให้มีการออกกฎหมายบังคับเพื่อ
ตั้งกองทุนจัดซื้อข้าวโพด เพื่อนำมาขายให้คน
จนในราคาย่อมเยา เป็นต้น แต่ผลที่ได้รับก็คือ หั้ง

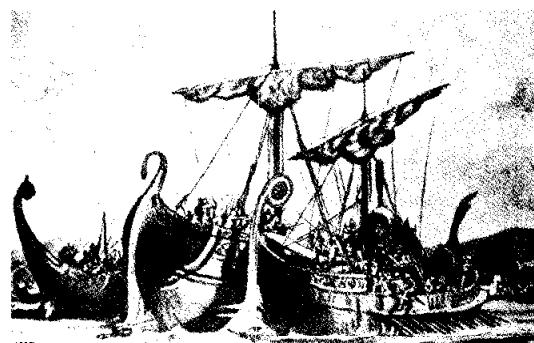
สองถูกฆ่าตายและในปี 88 B.C. ฝ่ายสภาคีเนกคือ ชูลลา (Sulla) ได้อำนาจพยายามดึงผล
ประโยชน์กลับไปไว้ในมือคนชั้นสูง ต่อมามีความจำเป็นต้องไปรบในเอเชียน้อย เกิดการจลาจล
ในเมือง มาริอุสได้อำนาจ จัดการสังหารพวากพาริเซียนเสียบปีไม้ถ้วน เมื่อชูลลากลับมาใน
เวลาเจ็ดปีหลังจากนั้น ก็แก้แค้นมาริอุสด้วยการสังหารพรครพวากของมาริอุสเสียบปีไม้ถ้วน
เช่นกัน ชูลลาตั้งตนเป็นผู้เผด็จการทหารปกครองอยู่ 3 ปี จึงมอบอำนาจการปกครองทั้งหมด
ให้สภาคีเนก และลาออกจากไปเมื่อปี 79 B.C.

2.4.1 การรวมตัวรัฐมนตรีครั้งที่ 1 (*The First Triumvirate*)

หลังจากการลัษณชีวิตของชูลลาแล้วก็เกิดสมรภูมิกลางเมืองขึ้นอีกเนื่อง
จากสภาคีเนกไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ของประเทศได้ ในปี 70 B.C. ป้อมเปย์ (Pompey)
ได้รับการแต่งตั้งเป็นกงสุล ป้อมเปย์มีชื่อเสียงมากในการทำสมรภูมิทางภาคตะวันออก
ยุติอำนาจจากชัตติริย์ปอนดุส และขยายอิทธิพลของโรมันไปถึงลุ่มน้ำใหญ่เฟรทีส

ภาพเรือรบแสดงเรือรบโรมัน

การต่อสู้ระหว่างชาวโรมัน

(ที่มา : Thomas D. Clark, *America's World Frontiers*)

การสังหารซีsar' สมาชิกสภาซีเนก 23 คน สังหารซีsar' นำโดยบูรุตัส (Brutus) เพื่อนรักที่สุดของเขาร์ลัมลงลิ้นใจที่ฐานอนุสรณ์ของป้อมเปียศัตรูเก่า

(ที่มา : Thomas D. Clark et al., *America's World Frontiers*)

ยังมีนักการเมืองผู้อิ่งใหญ่อีกคนหนึ่งคือ ซีsar' (Caesar) หลานชายของมาริอุส ในปี 59 B.C. ได้ปรากฏความสำคัญขึ้นมาโดยรวมเป็นพันธมิตรกับป้อมเปีย และแครซิอุส (Crassius) ผู้มั่งคั่งจัดเป็นการรวมภาคีไตรมิตรครั้งที่ 1 ซีsar' นำกองทัพไปปราบโกล (Gaul) ขยายเขตอิทธิพลของโรมันไปถึงลุ่มแม่น้ำไรน์ รวมทั้งข้ามช่องแคนยองกฤษไปถึงบริติเคนใหญ่ เมื่อออกจากโรมันนั้น ซีsar' ได้เขียนบันทึกเกี่ยวกับชัยชนะของเขาว่าในหนังสือชื่อ "Commentaries on the Gallic War" ซึ่งเป็นสมมือนเครื่องเตือนใจให้พลเมืองโรมันอยู่ตลอดมาว่ามีผู้ที่มีความสามารถคนหนึ่ง ที่มีส่วนในการยึดครองแผ่นดินโกล

การรวมพันธมิตร ต้องสั่นสุดลงเมื่อแครสซุสถูกชาวปาเทียนฆ่าตาย ป้อมเปียยังคงอยู่ในกรุงโรม เข้าข้างขุนนางในอุปถิทิรา และเป็นผู้แนะนำให้สมาชิกวุฒิสภาพออกคำสั่งให้ซีsar' ปลดปล่อยทหารแล้วกลับไปรายงานตัวที่เมืองหลวง ซีsar' ปฏิเสธ ขาดกลับยາตราทัพข้ามแม่น้ำรูบิคอน (Rubicon)³⁰ พร้อมด้วยกองทัพหารเข้าสู่โรมในปี 49

³⁰ พร้อมระหัวงอิตาลีกับซีซัลปีโนโกล (Cisalpine Gaul) ต่อมาได้ทำให้เกิดสำนวนว่า "Crossing the Rubicon" ซึ่งมีความหมายว่า "ไปตายตาหน้า"

การปฏิบัติการอย่างกล้าหาญทำให้เกิดสังคมกลางเมือง เพราะบ่มเปย์และวุฒิ-
สมาชิกต่างพากันหนีออกจากเมือง กองทัพป้อมเปย์หนีไปกรีซ และยังมีอีกกองทัพหนึ่งเป็น
นายทหารบ่มเปย์ในสเปน ซึ่ชาร์มีศัตรูถึง 2 ด้าน ทั้งทางตะวันออกและตะวันตก เขาเดินทัพ
ไปทางบกอย่างรวดเร็ว ปราบปรามกองทัพของป้อมเปย์ในสเปน แล้วยกต่อไปยังประเทศกรีซ
ทำลายกองทัพของป้อมเปย์ที่ฟาร์ซาลุส (Pharsalus) ป้อมเปย์หนีไปอียิปต์ และได้ถูกคนของ
กษัตริย์ปโตเลมี 12 (Ptolemy XII) ลอบฆ่าตาย

ซึ่ชาร์ติดตามไปอียิปต์และได้ไปหลังรักพระนางคลีโอพตรา พระพื่นทางของปโตเลมี
ที่ 12 จัดการให้พระนางได้ขึ้นครองบัลลังก์แทนภายใต้อำนาจของโรมัน ต่อมาก็รับชนบอนตุส
(Pontus) ยึดครองเอธีไมเนอร์อีกรัชหนึ่ง ปราบปรามกองทัพที่เคยอยู่ภายใต้บังคับ
บัญชาของป้อมเปย์ โรมันมีอำนาจครอบคลุมอัฟริกาเหนือและสเปนอย่างมั่นคง เขากลับไปกรุง
โรมพร้อมด้วยพระนางคลีโอพตรา ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้แพดจิการตลอดชีวิต แม้ว่าจะได้
พยายามที่จะรักษาภูปแบบการปกครองแบบสาธารณรัฐเอาไว้ ดำเนินการปกครองประหนึ่งว่า
พลเมืองยังมีอำนาจครอบครองรัฐบาลอยู่ ในทันทีที่มีอำนาจเขาก็ได้จัดการปฏิรูปขนาดใหญ่
จัดการแบ่งส่วนที่ดิน จัดให้คนยากจนและทหารผ่านศึกออกไปทำการหินในอาณาจักร จัดให้
มีการก่อสร้างในที่สาธารณะอย่างกว้างขวาง เพื่อให้คนว่างงานมีอาชีพ ให้ความช่วยเหลือผู้มี
บุตรมากในด้านการเงิน ออกคำสั่งให้มีเสรีชนทำงานในที่ดินของคนมั่งมีอย่างน้อย 1 ใน
3 เพื่อเป็นการฝ่อนคลายความเดือนร้อนในอันที่จะแข่งขันกับพวกทาส ห้ามประเทศสเปนและ
โกลบลูกองุ่น และมะกอก เพื่อไม่ให้แข่งขันกับการสิกรรมของอิตาลี แจกจ่ายข้าวโพดให้
ราษฎร ออกรักษามาตรฐานใหม่ให้ราษฎรฟุ่มเฟือย ถอนอำนาจจากผู้มีอำนาจเหลือสภาพเป็น
เพียงสภาพที่ปรีกษาเท่านั้น ให้โอกาสแก่พลเมืองจากห้องถังและมนฑลต่าง ๆ และพวกลูก
หลานของเสรีชนเข้ารับราชการ

นอกจากนี้ก็อกรักษามาตรฐานให้ทุกกรรมแห่งผู้ที่ถูกลงโทษประหารชีวิต ดำเนิน
นโยบายรักษาความสงบ ไม่รั้งรอในการให้ความช่วยเหลือแก่ราษฎร ซึ่ชาร์ได้ดำรงตำแหน่ง³¹
เป็นทั้งแม่ทัพ เป็นผู้อกรักษามาตรฐานและการคลัง ได้แก่ไขปฏิทิน³¹ ให้ดีขึ้นโดยแบ่งวันออกเป็น
365 วัน ในปีหนึ่งและเพิ่มอีก 1 วัน ทุก ๆ 4 ปี (45 B.C.) ออกหนังสือพิมพ์ชื่อ "Acta Urbis"
เขากลายเป็นผู้มีอำนาจอย่างตolutดชีพ สามช่อชัยพุทธ์แสดงตนเป็นเจ้ากรรดิ ประชาชนถือ
ว่าเข้าเป็นสมมุติเทพและเป็นเด็จการตลอดชีพ ชื่อของเขายังปรากฏต่อมากี จักรพรรดิ
ของโรมันองค์ต่อมาที่ทรงเรียกพระนามว่า ซึ่ชาร์ หรือพระนาม "ชาร์" แห่งรัสเซีย และ

³¹ ชื่อเดือนกรกฎาคม (July) ก็มาจากชื่อ Julius Caesar

“ไกเซอร์” (Kaisers) แห่งเยอรมนีก็มาจากคำว่า “ซีชาร์” เช่นกัน

อย่างไรก็ตี ซีชาร์ได้สร้างศัตรูขึ้น คือ

1. ผู้ร้ายจากการซื้อโกรธ
2. ผู้ที่นิยมสาธารณรัฐเห็นว่าซีชาร์เป็นทรราช
3. สมาชิกสภานิติบัญญัติที่ถูกลดอำนาจ

ดังนั้นในวัน Ides of March (15 มีนาคม) 44 B.C. บุคลากรลุ่มหนึ่งมีบูรุษและคัสสิอัลส์เป็นหัวหน้า กีเข้ากลุ่มรุ่มแหงเขาก็ถึงแก่ความตายที่หน้ารัฐสภา โดยอ้างว่าซีชาร์วางแผนล้มสาธารณรัฐและตั้งตนเองเป็นกษัตริย์ คลีโอพัตราจึงหนีออกจากโรมไปยังอียิปต์พร้อมกับซีชาเรียน (Caesarion) บุตรชายซึ่งเกิดจากซีชาร์

2.4.2 การรวมต่อพันธมิตรครั้งที่ 2 (The Second Triumvirate)

หลังจากซีชาร์สิ้นพระชนม์แล้ว ในกรุงโรมก็เกิดความปั่นป่วนอีกรั้งหนึ่ง คือเกิดการแย่งอำนาจซึ่งกันและกัน ในที่สุดมีผู้ก่อตั้งต่อพันธมิตรครั้งที่ 2 (Second Triumvirate) ขึ้นประกอบด้วยอ็อกเตเวียน (Octavian) หลานชายอายุ 18 ปีของซีชาร์ มาร์ค แอนโธนี (Mark Antony) นายทหารคนสำคัญคนหนึ่งของซีชาร์ และนักการเมืองคนหนึ่งคือ เลปิดัส (Lepidus) อ็อกเตเวียนและมาร์ค แอนโธนี ยกกองทัพไปยังฟิลิปปี (Philippi) ในแคร์เนีย (Thrace) และในปี 42 B.C. ก็ปราบกองทัพของบูรุษและแคสสิอัลส์ สมาชิกของทั้งสามก็แบ่งโรมันออกเป็น 3 ส่วน คือ เลปิดัสได้ดินแดนอัฟริกาเหนือ แอนโธนี ได้ภูมิภาคเมดิเตอร์เรเนียนภาคตะวันออก อ็อกเตเวียนครอบครองอิตาลีและเมดิเตอร์เรเนียนภาคตะวันตก แอนโธนีตั้งกองบัญชาการที่อียิปต์และเข้าตกลงทำสัมพันธ์ทางการเมืองกับลัทธิการสงเคราะห์ซึ่งกำลังติดพันอยู่กับพวกปาเชียน

ทางฝ่ายเลปิดัสและอ็อกเตเวียนก็เกิดขัดแย้งกันในเวลาต่อมาเรื่องการอ้างสิทธิครอบครองซีซาร์ อ็อกเตเวียนเคลื่อนทัพเข้าโรมตีเลปิดัสขับไล่เขาออกไป และรวมดินแดนซีซาร์รวมทั้งอัฟริกาเหนือเข้ากับอาณาเขตของตน

ทางฝ่ายแอนโธนีก็หลงใหลพระนางคลีโอพัตราอยู่ ได้ยกดินแดนของโรมันให้แก่พระนางและตั้งใจจะหย่าขาดจากภาระชาวโรมันเพื่อสมรสกับราชินีอียิปต์ ทำให้อ็อกเตเวียนไม่พอใจ เพราะภาระของแอนโธนีก็คือพี่สาวแท้ๆ ของอ็อกเตเวียน สองครามจึงเกิดขึ้น อ็อกเตเวียนเป็นฝ่ายชนะอย่างเด็ดขาด ได้ปกครองโรมันแต่ผู้เดียว การปฏิบัติการขั้นแรกของเขาก็คือ การจับลูกของคลีโอพัตรา 4 คนประหารชีวิต คนที่ 3 เกิดจากแอนโธนี ส่วนคนหัวปี

เกิดกับซีซาร์และเป็นลูกพี่ลูกน้องกับอ็อกเตเวียนเองด้วย

อ็อกเตเวียนเป็นประมุขโดยเด็ดขาด ควบคุมกองทัพมากและเรื่อ สถาบันเนทแต่งตั้งอ็อกเตเวียนเป็นอิม佩อเรเตอร์ (Imperator) คือตำแหน่งที่ควบคุมกองทัพอย่างเด็ดขาด นอกจากนี้ก็ยังเป็นกงสุล เป็นเซนเซอร์และเป็นปรินเชปซีเนท คือประธานสภานิติบัญญัติ ในการให้สัตตว์ได้ครองราชย์เป็นอุกุสตุสที่ 1 สมัยนั้นโรมันได้อัญญาในสมัยสันติสุขตลอดกาลหรือที่เรียกว่า “Pax Romana” เป็นคำที่ชาวเมืองยกย่องราชอาณาจักรว่ารุ่งเรืองในด้านวรรณะดี สถาปัตยกรรม และความมั่นคง เป็นสมบัติโรมันมีฐานะเป็นจักรวรรดิ (Empire)

2.5 จักรวรรดิโรมัน (Early Empire) หรือ “ปรินซิเพป” (Principate)

อนุสาวรีย์อุกุสตุสที่บูรณะฟอรัม

(ที่มา : Thomas D. Clark et al., America's World Frontiers)

ระบบของมนุษยชาติที่ราชย์สืบสันติวงศ์ เริ่มตั้งแต่อุกุสตุสร่างเป็นต้นราชวงศ์ นี่เองจากไม่โปรดการเป็น “พระจักรพรรดิ” แต่ทรงพอพระทัยที่จะดำรงพระยศเป็นพลเมืองโรมันหมายเลขอหนึ่ง (Princeps) มากกว่า จึงทำให้ในสมัยจักรวรรดิโรมันนี้ใช้ชื่อว่า “สมัยปรินซิเพป” (The Principate)

อย่างไรก็ตี สภาพที่แท้จริงของการเป็นจักรวรรดิโรมันนั้น ได้สืบสุดไปแล้วถึง 100 ปี ก่อนสมัยของอ็อกเตเวียน³² แต่ผู้ที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ฝังระบบการปกครองที่ตายไปแล้วนั้นก็คือ อ็อกเตเวียน ทำหน้าที่ “ออกุสตุส” ซึ่งมีความหมายว่า “สูงสุด” กล่าวคือ มีอำนาจปกครองโดยแท้จริงเป็นดิคเตอเรอร์ (Dictator) โรมมีมากในสมัยอ古สตุส มีความสงบสุขทั่วทั้งจักรวรรดิเป็นเวลาถึงประมาณ 200 ปี กษัตริย์อ古สตุสได้จัดวางระบบการเงิน อันมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการลงทุนการค้า สร้างถนนใหม่ เพิ่มจำนวนประชากรโรมัน (Citizenship) และกำหนดให้มีองค์การด้านตำราจและการดับเพลิงขึ้น

ในยุคของอ古สตุสนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็น “Roman’s Golden Age”³³ และในสมัยของอ古สตุสนี้เอง ที่ฐานะของพระเจ้าจักรพรรดิได้รับการยกย่องเชิดชูขึ้นเป็นเทพเจ้า และมีสิทธิเลือกรัชทายาทด้วยพระองค์เองด้วย

สำหรับในรัชสมัยของพระเจ้าอ古สตุสนี้มีเหตุการณ์สำคัญอันหนึ่งเกิดขึ้นก็คือ พระเยซุคริสต์ ประสูติที่นครเบราเลเอม ในมณฑลจูเดียของโรมัน

จักรพรรดิอ古สตุสสืบราชบัลลังก์ในปี ค.ศ. 14 และในอีกสี่สิบปีต่อจากนั้นจักรพรรดิโรมันก็ล้วนเป็นผู้ที่สืบทอดเชือสายจากราชวงศ์ของจูเลียส ซีซาร์ทั้งสิ้นจึงเรียกราชวงศ์นี้ว่า “ราชวงศ์จูเลียน” จนถึงปี ค.ศ. 54 สมัยเนโร (Nero) ได้เกิดเหตุไฟไหม้ครั้งใหญ่ ซึ่งผู้ต้องสงสัยว่า จะเป็นผู้วางแผนเพลิงก็คือเนโร เนื่องจากทรงมีพระสติวิปลาส ความเกลียดชังพระองค์แห่งกระหายไปในวงกว้าง จนเนโรต้องตัดสินพระทัยปลงพระชนม์พระองค์เองในปี ค.ศ. 68

การสืบพระชนม์ของเนโรก็เท่ากับเป็นการสืบสุดราชวงศ์จูเลียน พระเจ้าจักรพรรดิองค์ต่อ ๆ มา ก็ล้วนเข้ามีครองราชย์ได้ด้วยการสนับสนุนของกองทัพ ในปี ค.ศ. 96 เป็นสมัยของพระจักรพรรดิเนอวา นับเป็นสมัยเริ่มต้นของจักรพรรดิที่ดีหัวพระองค์ ซึ่งมีส่วนอยู่บ้างในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่จักรวรรดิโรมันในด้านต่าง ๆ จนถึงพระเจ้าจักรพรรดิมาเรียคุส ออเรลิอุส สืบพระชนม์เมื่อปี ค.ศ. 180 ก็ก้าวเข้าสู่สมัยสับสนและความเสื่อมอีกรั้งหนึ่ง

³² เนื่องจากบ้านเมืองเต็มไปด้วยการจลาจลยีดอำนาจ จึงไม่อาจดำเนินการปกครองในระบบสาธารณรัฐตามปรกติได้

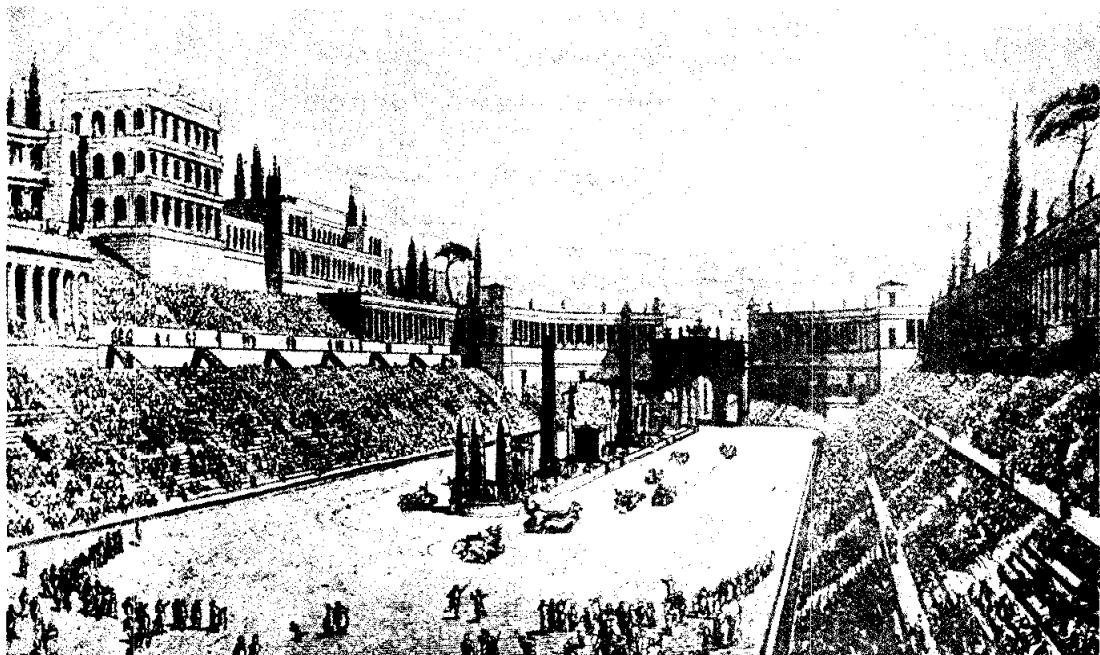
³³ Anatole G. Mazour et al., *Men and Nations*, p. 65.

2.6 สันติสุขโรมันสองศตวรรษ

2.6.1 การปกครอง

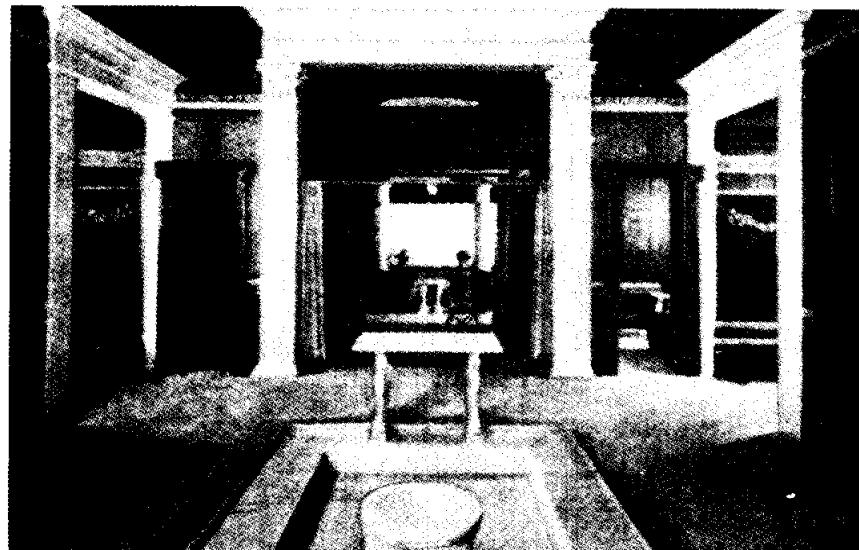
ออกุสตุสทรงดำเนินนโยบายที่จะไม่แสวงหา aden din เพิ่มเติม เพราะทรงเห็นว่าปัญหาสำคัญ คือ การปกครองดินแดนที่มีอยู่แล้วให้ดีที่สุด ซึ่งพระจักรพรารถ้องค์ต่อ ๆ มา ก็สืบทอดนโยบายไม่ให้เกิดระบบการทั่งกับพวกรบตามชายแดน ภายในจักรวรรดิโรมันยังคงสุขสงบอยู่ตั้งแต่ 27 B.C. จนถึง ค.ศ. 180 คือตั้งแต่เริ่มสมัยออกุสตุสจนถึงสิ้นสมัยพระจักรพรารถามาร์คุส ออเรลิอุส นั้นถือว่าเป็นสมัย “สันติสุขโรมัน” (Pax Romana) เป็นสมัยที่โรมันประสบความสำเร็จในการปกครองอาณา尼คิมการปกครองภายในประเทศ กว้างใหญ่ การจัดระเบียบในกองทัพ การค้า และการขนส่งภายในจักรวรรดิตัวย

พระจักรพรารถิทรงจัดการปกครองโดยคุณอำนวยกลาง เมื่อต่อมาพระจักรพรารถไม่เข้มแข็งจึงทำให้จักรวรรดิอ่อนแอลงมาก บรรดาข้าหลวงที่ถูกส่งไปประจำมณฑลต่างๆ พากันตั้งตัวเป็นใหญ่ ซึ่งบรรดาพวกที่ถูกส่งไปปกครองดินแดนต่าง ๆ นั้นเรียกว่า “procuretors” (procuretors)

สนามแข่งขัน “Circus Maximus” ในภาพจำลองการแข่งรถต่อหน้าประชาชนจำนวนมาก ที่นั่งมีถึงประมาณ 250,000 คน

ตินแคนทางภาคตะวันตก โดยเฉพาะ คือ โกลแลสเปน ได้รับประโยชน์อย่างมากจากความใกล้ชิดกับอารยธรรมโรมัน บรรดาเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ ก็มักจะเลียนแบบโรม เช่น การก่อสร้างอาคารสภานิติบัญชา โรงละคร และที่อาบน้ำสาธารณะ มีการทำห่อส่งน้ำปูพื้นถนน และจัดระบบระบายน้ำเสีย ไม่มีการเก็บภาษีโดยตรงจากเมืองขึ้นเหล่านี้ แต่จะหารายได้จากการเป็นเจ้าของที่ดิน เมืองแร่ เป็นต้น ประชาชนที่มีฐานะร่ำรวย มีความภาคภูมิใจในบ้านเมืองของตน ก็ได้สะสมเงินทองเพื่อนำมาใช้ในการก่อสร้างอาคาร ถนน โรงเรียน และเพื่อนั่งท่านการอื่น ๆ

บ้านโรมันมีอ่างทรงกลางบ้านรองรับน้ำฝน

(ที่มา : Thomas D. Clark, America's World Frontiers)

2.6.2 กฎหมาย

กฎหมายโรมันนั้นมีความสำคัญมากในการช่วยรักษาความสงบและระเบียบปกครองให้กับราษฎร กฎหมายสิบสองโต๊ะซึ่งเป็นกฎหมายที่เริ่มใช้กับชุมชนเกษตรกรรมเล็กๆ แต่เดิมนั้นต้องได้รับการปรับปรุงเพิ่มเติมใหม่ เพราะจักรพรรดิได้แผ่ขยายไปอย่างมหาศาล

การปรับปรุงนั้นกระทำ 2 วิธีคือ

1. ออกกฎหมายเป็นคราวๆ ไปตามความจำเป็น

2. ฝึกผู้พิพากษา หรือเพรเตอร์ (praetor) ให้รับผิดชอบการนำกฎหมายเก่ามาปรับปรุงใช้ให้เข้ากับสภาวการใหม่ๆ ยิ่งโรมได้ดินแดนเพิ่มขึ้น โรมันก็ได้แบบ

อย่างกฎหมายของดินแดนที่ต้นปีกรองอยู่นั้นเอง โรมันพยายามปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของตนเองให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมของแคว้นที่ดีได้ “ไม่ว่าจะเป็นพากเบอร์มันผู้ป้าເือน หรือชาวอิปตั้งผู้เริญมาก่อนแล้วก็ตาม

เพรเตอร์พยายามแพร่ความคิดที่ว่าหลักกฎหมายพื้นฐานที่เน้นอนนั้นเป็นเรื่องธรรมชาติสำหรับมนุษยชาติ อย่างเช่น เราเป็นหนี้ชาวโรมันที่สอนให้เราสำนึกรู้ว่าผู้ต้องหานั้นจะต้องถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ก่อนที่จะได้รับการตัดสินว่าผิดหรือถูก

ในยุคกลางนั้น กฎหมายโรมันก็ได้กล้ายเป็นพื้นฐานสำคัญในการร่างกฎหมายของหลายประเทศ ยุโรปซึ่งเคยเข้ามาร่วมอยู่ในจักรวรรดิโรมัน และต่อมาในร่างกฎหมายของคริสต์ศาสนานั้น ก็ได้รับอิทธิพลของกฎหมายโรมันเป็นอย่างมาก

กฎหมายโรมันนั้นจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. jus civile
2. jus gentium

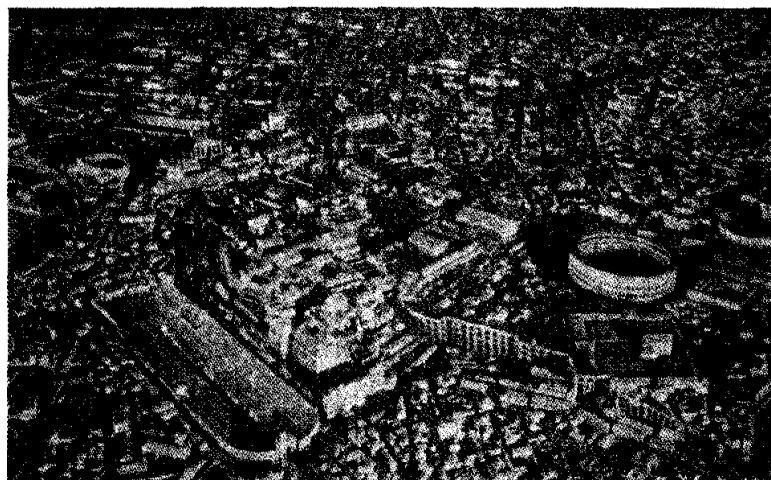
3. jus naturale หรือ civil law ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายของพลเมืองโรมัน มีทั้งแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรและที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งที่ร่างโดยสภาคีนกร ประกาศของปรินเซป ประกาศของเพรเตอร์ และขนบธรรมเนียมประเพณี ดังเดิมที่มีลักษณะเป็นข้อบังคับด้วย สำหรับ jus gentium นั้นก็คือกฎหมายของประชาชน เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับประชาชนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเกี่ยวข้อง กับการควบคุมท่าอากาศและการพิทักษ์ทรัพย์สินส่วนบุคคลกำหนดหลักการจัดหาและการขาย การรวมหุ้น และธุรกิจติดต่อมีลักษณะเพิ่มเติมจาก jus civile ตรงที่ใช้ควบคุมชาวต่างประเทศในจักรวรรดิด้วย

2.6.3 กองทัพ ถนน และสิ่งก่อสร้าง

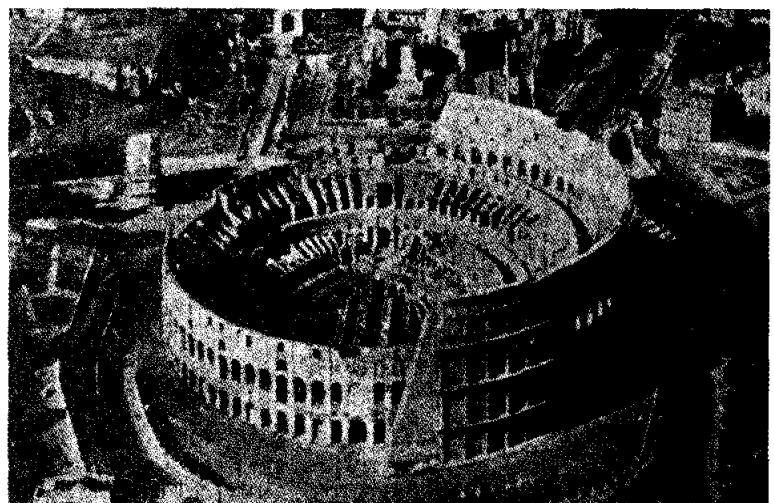
ในสมัยสาธารณรัฐโรมันนั้น นครโรมันเล็ก ๆ ได้พัฒนาขึ้นเป็นผู้ปกครองดินแดนส่วนใหญ่ที่โลกครึ่งโลก การแพร่ขยายอาณาเขตดังกล่าว นับว่าเป็นการแสดงอำนาจและความสามารถอันยิ่งใหญ่ของกองทัพโรมัน ในตอนเริ่มต้นอาณาจักรโรมันนั้น กองทัพประกอบด้วยประชาชนผู้จะทิ้งงานไปทำสิ่งครามเพื่อชาติ เมื่อสิ่งครามสงบก็จะกลับบ้านมาประกอบอาชีพอย่างเดิม เพื่อจะมีการให้ค่าจ้างรับเมื่อสมัยการรบที่เวอ (Veii) เมื่อปี 405-395 B.C. เมื่อทหารต้องติดพันอยู่กับการรบ ไม่สามารถเดินทางกลับไปดูแลภาระปลูกของตนได้และระหว่างศตวรรษที่ 4 B.C. กองทัพก็เลิกการใช้หอกやりและการรบแบบกองทหารฟาลังส์

ของภารีกามาเป็นกองทหารลีเจียน ซึ่งปกติจะมีกำลังรอบ 5,000 คน มีผู้บัญชาการ คือ ลีเกทและทริบูนของกองทัพ 6 คน ทหารลีเจียนนี้จะต้องเป็นพลเมืองโรมันแท้และรับราชการอยู่ 20 ปี เมื่อลาออกจากจะได้บำเหน็จเป็นเงินเดือนเท่าที่นิติได้ ทั้งนี้เพราะกองทหารลีเจียนนี้เป็นหัวใจสำคัญของกองทัพพวกทหารเหล่านี้จะได้รับการฝึกฝนอย่างดี นอกจากจะถืออาบและใส่เสื้อเกราะแล้ว พากนี้ยังจะต้องถือหอกซัดให้ขวางได้ทั้งสองอันภายใน 30 วินาที นอกจากนี้พากนี้ก็จะได้รับการฝึกหัดวิธีการตรวจสอบภูมิประเทศ สร้างถนน และสะพานรวมทั้งการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวพืชผลด้วย

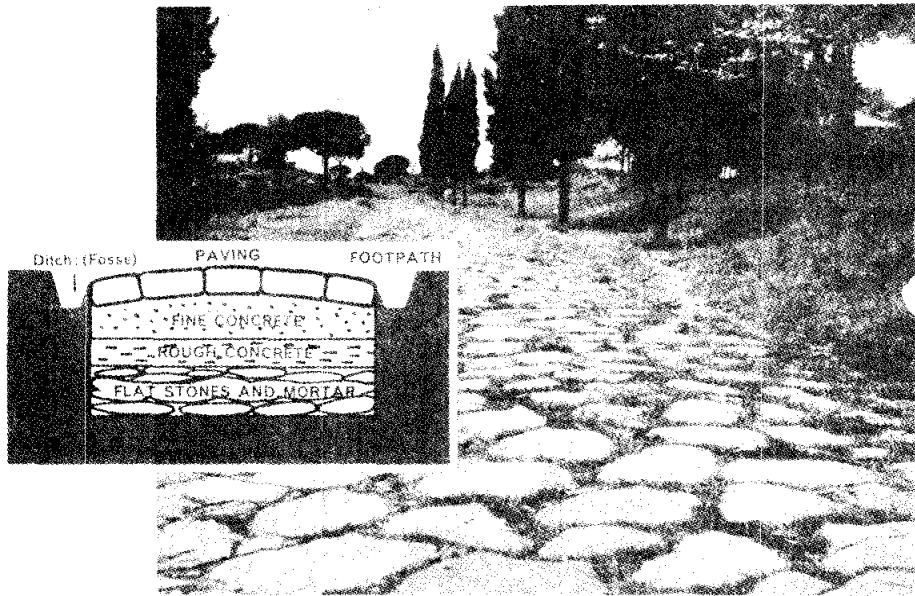
อย่างไรก็ตาม กองทัพโรมันก็ทราบเห็นด้วยว่า การที่กองทัพจะมีประสิทธิภาพต้องเปลี่ยนผ่าน จำเป็นจะต้องเป็นกองทัพที่เคลื่อนที่ได้รวดเร็ว ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการ

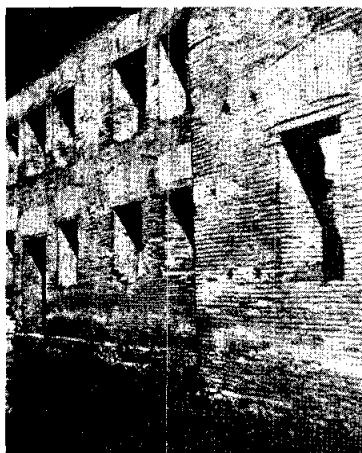
การซ่อมแซมพื้นฟูสมัยจักรพรรดิโรมัน ให้สังเกต “Circus Maximus” (มุ่งล่างช้าย) Colseum (มุ่งขวา) และท่อส่งน้ำของเนโร (ตรงกลางมุ่งช้าย) นำน้ำเข้ามาใช้ในเมือง
(ที่มา : G.K. Tull, Early Civilizations)

Colosseum สร้างขึ้นในรัชสมัยพระจักรพรรดิเวสปเชียน
(ที่มา : G.K. Tull, Early Civilizations), p. 47.

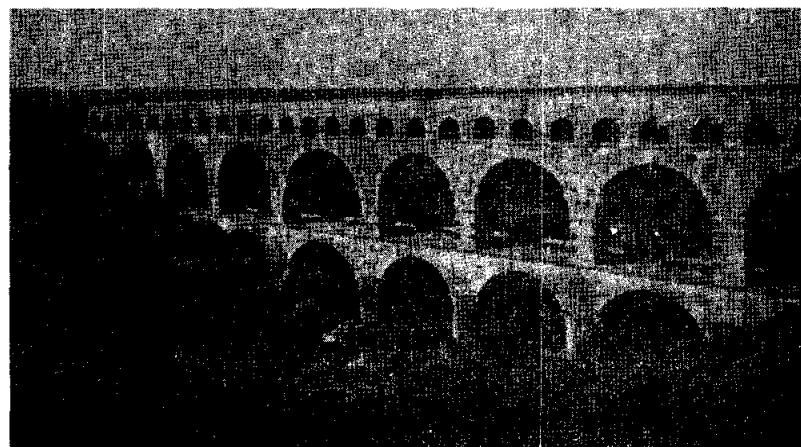
"The Appian Way" ถนนที่สร้างโดยอเปปิอัส คลอดิอุส (Appius Claudius) เมื่อ 4 B.C. เมื่อถึงประมาณ ค.ศ. 117 มีถนนที่สร้างในแบบเดียวกันมีความยาวไม่น้อยกว่า 50,000 ไมล์

ร้านค้าโรมัน

สร้างถนน ถนนสายแรกของโรมัน ก็คือถนนแอปเปียน (Appian Way) ซึ่งสร้างโดยชาติตามอดีตชื่อ Appius Claudius เมื่อตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 4 B.C. ต่อมาถึงประมาณปี ค.ศ. 117 มีถนนติดต่อในอาณาจักรโรมันมีความยาวไม่น้อยกว่า 50,000 ไมล์ ถึงแม้ว่าถนนเหล่านี้ จะมีจุดประสงค์เบื้องต้นในการสร้างเพื่อช่วยการเดินทางของกองทหาร ลี้เจียนและการติดต่อสื่อสารของรัฐบาลก็ตาม แต่ในขณะเดียวกัน ถนนเหล่านี้ก็ได้เป็นประโยชน์ในการค้าขายด้วย

ท่อส่งน้ำที่เมืองนิมส์ (Nimes) ตอนใต้ของฝรั่งเศส สร้างใน ค.ศ. 19 มีความสูงถึง 180 ฟิต (ที่มา : G.K. Tull, Early Civilizations)

แบบอย่างการสร้างถนนของโรมันนี้เลียนแบบกรีก แต่สิ่งที่นำมาเสริมต่อ คือการสร้างเป็นรูปโค้งขนาดใหญ่ ก่อขอบด้วยอิฐ และเทคโนโลยีต่อโรมันลงไป วิธีการผสมคอนกรีตของโรมันนี้ยังคงเป็นความลับอยู่จนปัจจุบันนี้ แต่ก็ได้ชื่อว่าเป็นคอนกรีตที่มีความแข็งแรงมาก จะทำลายได้ด้วยการระเบิดเท่านั้น ระบบการก่อสร้างรูปโค้งนี้ ต่อมาก็ได้พัฒนานำไปสร้างสะพานส่วงน้ำขึ้นเพื่อส่งน้ำไปยังนครต่าง ๆ ของโรมัน

ต่อจากนั้นอีกประมาณ 80 ปี หลังสมัยการลงโทษพาก里斯เดียนครั้งใหญ่ในสมัยของไดโอเดลเชียน เมื่อปี 305 B.C. พากคริสต์ก็เริ่มเปิดศึกราชการลงโทษพากนอกศาสนาขึ้นบ้าง และอำนาจของศาสนาจารกิเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงประมาณปี ค.ศ. 390 ปรากฏว่าเซนต์แอมโบรัส บิชอปแห่งมิลานก็มีอำนาจมากจนขนาดลงโทษพระเจ้าพรรดิเชโโอดิสิอุสได้สั่งก่อสร้างสารานะหลายแห่งของโรมถูกโอนให้วัด บิชอปเข้ามามีส่วนในการปกครองด้วยซึ่งผลตึกคือเมื่อจักรวรดิโรมันสิ้นอำนาจลง วัดก็กล้ายเป็นแหล่งที่บังคับใช้อารยธรรมไว้ได้³⁴

2.6.4 การค้าและการขนส่ง

ตลอดสมัย Pax Romana นี้ เกษตรกรรมก็จะยังคงเป็นอาชีพสำคัญของประชาชนในจักรวรรดิ ในอิตาลีนั้นส่วนใหญ่เนื้อที่ประเทศจะถูกใช้ในการปลูกอย่างกว้างและเลี้ยงสัตว์ และส่วนในแคว้นอื่นๆ นั้นก็มีจำนวนไม่นานนัก ไม่คร่าวมีการปลูกข้าว ที่ดินเกษตรกรรมในกรีซ และอิตาลีภาคใต้กล้ายเป็นที่กรรงว่างเปล่า แม้จะได้ข้าวจากโกล และอัฟริกาเหนือบ้าง แต่ก็ไม่แน่นอน การปลูกพืชผลได้ผลไม่ดีนัก

เกิดมีเกษตรกรใหม่ขึ้น คือ “Colonus” เข้ามารажงานในไร่แทนพากกาส พาก Coloni (พหุพจน์ของ Colonus) นี้ไม่ใช่เป็นทั้งพากและเสรีชน แต่จะถูกผูกติดอยู่กับที่ดิน โคลอนุสแต่ละคนจะได้รับที่ดินส่วนหนึ่งจากเจ้าของที่ดิน โดยมีข้อผูกมัดว่าจะต้องผูกติดอยู่กับที่ดินนั้นซึ่งแต่แรกก็ประมาณ 5 ปี แบ่งพืชผลที่ปลูกให้เจ้าของที่ดินส่วนหนึ่ง พากโคลอนุสนี้โดยทั่วไปจะต้องทำงานนานมาก และบางครั้งเกือบไม่ได้รับผลตอบแทนใด ๆ เลย

ความหวังใหญ่ของจักรวรรดิเป็นผลดีอย่างยิ่งต่อการค้า การเก็บภาษีก็ต่ำ อัตราแลกเปลี่ยนใช้อัตราเดียวกันตลอด ศูนย์กลางก็คือโรม และเมืองอเล็กซานเดรียในอียิปต์ มีสินค้าจากทุกมุมโลกมาค้าขายหมุนเวียนอยู่

³⁴ G.K. Tull, **Early Civilizations** (London : Blandford Press, 1968), pp. 167-169.

อิตาลีจะได้รับสินค้าเข้าก็คือ ข้าว และอาหารอื่นๆ เช่น เนื้อรูมทั้งชิ้นสัตว์ ซึ่งผ้าไหมจากตะวันออก นอกจากนี้ก็มีลินิน เครื่องแก้ว เพชรพลอย เฟอร์นิเจอร์ที่คนมีเชื้อเชิญ โดยเฉพาะในช่วงคริสต์มาส ที่ อินเดียเป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์อย่างที่ญี่ปุ่นไม่เคยรู้จักมาก่อน ความต้องการเครื่องเทศของอินเดีย ผ้าฝ้ายและสินค้าฟุ่มเฟือยอื่น ๆ ทวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว

สินค้าอื่น ๆ ก็เพิ่มขึ้นตลอดจักรวรรดิ มีการทำเครื่องถ้วยชามราคาไม่แพงนักในอิตาลีโกล และสเปน นอกจากนี้ก็มีผ้ากอ และเครื่องใช้ในบ้านบางอย่างด้วย ส่วนในกรีกก็มีงานที่เป็นหัตถกรรมเป็นส่วนใหญ่

ด้วยความจำเป็นในการติดต่อค้าขายดังกล่าว จึงต้องมีการปรับปรุงการขนส่งเป็นการใหญ่ การเดินเรือเร็วและปลอดภัยกว่าทางบก แต่ก็มีการทำถนนและสะพานขึ้นหลายแห่ง มีระบบการไปรษณีย์ส่งทั้งจักรวรรดิ มีศูนย์กลางที่โรม ซึ่งแม้การขนส่งและการคมนาคมจะได้รับการปรับปรุงอย่างดีที่สุดแล้วนั้น ก็ต้องใช้เวลาเดินทางไม่น้อยกว่า 10 อาทิตย์ จึงเดินทางได้ทั่วจักรวรรดิ ซึ่งเป็นข้อสังเกตต่อไปว่า ในกรณีที่เกิดวิกฤต全局ในดินแดนภายใต้จักรวรรดินั้น จะก่อปัญหาอย่างไรเมื่อใช้น้อยที่เดียว

2.6.5 ชีวิตระจ้วนของชาวโรมัน

ชาวโรมันนิยมอาบน้ำสาธารณะ และการกีฬา กีฬาที่นิยมกันมากได้แก่ การแข่งรถศึกที่ Circus Maximus ซึ่งเป็นสถานที่จุคนดูประมาณ 150,000 คน มีการแข่งรถศึก 64 วัน ในปีหนึ่ง

กีฬาที่นิยมกันแต่ถือว่าปาเดื่อนคือการต่อสู้แบบ gladiators ตามสมัยแข่งขันสนามใหญ่ที่สุดได้แก่ Colosseum ในกรุงโรม ในการบันเทิงแบบนี้มีการต่อสู้ระหว่างสัตว์กับนักสู้อื่นๆ หรือแม้แต่ชัยชนะมีเปล่าซึ่งถูกตัดสินประหารชีวิตแล้วต่อสู้กันถึงตาย

“สากลรัฐโรมัน” จักรวรรดิโรมันขณะนี้มีความเจริญสุดยอดนั้นมีประชากรประมาณ 75,000,000 คน ไม่เคยมีมาก่อนหน้านี้ว่า คนจำนวนมากขนาดนี้จะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างดี นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่เกิดสากลรัฐ ซึ่งประกอบด้วยชนชาติอยู่ด้วยกันโดยสันติและราบรื่น นับเป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ที่สุดของโรม

2.6.6 ความบันเทิงใจ

ชาวโรมันสร้างโรงละครขนาดใหญ่ จัดการแสดงละครประเภทสุนทรียกรรม และแบบชวนหัว มีทั้งการแสดงละครหุ่น ละครนิ่ง และการจัดการกีฬาที่ค่อนข้างแสดงความโหดร้ายไปถึงกัน แม้แต่การซ้อมวายแแบบกรีกก็นำมาประยุกต์ให้ถึงเลือดถึงคนมากขึ้นเมื่อการแข่งรถใน Circus Maximus ในกรุงโรม ซึ่งมีผลในบางครั้งทำให้หง້ม้าและคนต้องเสียชีวิต

สิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ของโรมันคือ โคลอสเซียม (Colosseum) ซึ่งถือว่าเป็นเผยแพร่เตอร์ที่ยิ่งใหญ่ มีการแข่งในการต่อสู้ระหว่างสัตว์ป่าซึ่งจะถูกทราบมาให้หัวจัดจะได้ดูร้ายรุนแรงขึ้น บางครั้งก็มีการจัดให้คนต่อสู้กับสัตว์ หรือทาสที่ถูกตัดสินให้ประหารก็จะถูกโยนให้สัตว์ป่าเหล่านั้นฆ่าเดียวเล่น

กีฬาที่ขึ้นชื่อว่าเป็นการหนึ่งก็คือ การแข่งขันในสนามกีฬาเดียเตอร์ เป็นการต่อสู้ของพวกบริดแมนเป็นบางครั้ง รวมทั้งทักษะด้วย เป็นการต่อสู้ตัวต่อตัวบ้าง เป็นกลุ่มบ้าง ซึ่งเกมสมัยสักดิ์ด้วยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกฆ่า ในบางกรณีเมื่อฝ่ายแพ้ร้องขอชีวิตจากประชาชน ก็อาจถูกตัดสินในวินาทีนั้นว่าสมควรถูกฆ่าหรือปล่อยให้รอดชีวิตในช่วงปี ค.ศ. 300 นั้น จะมีวันหยุดราชการถึง 175 วัน

2.6.7 วิทยาศาสตร์ วิศวกรรม และสถาปัตยกรรม

ชาวโรมันนั้นโดยปกติจะมีความสนใจวิทยาศาสตร์น้อยกว่าการรวมรวมข้อมูลที่มีอยู่แล้ว นักพิสิกส์จากเอเชียน้อยคนหนึ่งคือ加เลน (Galen) ได้มายใช้ชีวิตอยู่ในโรมในช่วง ค.ศ. 100 ได้รวมรวมความรู้ทางการแพทย์ในสมัยของตนไว้มาก นอกนั้นก็มีผลงานทางด้านดาราศาสตร์ของปโตเลมี (Ptolemy) นักวิทยาศาสตร์จากอเล็กซานเดรีย ความเชื่อของท่านผู้นี้ คือโลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมาโดยตลอดถึงประมาณช่วงปี ค.ศ. 1600

วิทยาศาสตร์ที่โรมันรับมามากจากการกีฬานั้นก็คือ ความรู้ที่เกี่ยวกับการวางแผนเมือง การก่อสร้าง และการจัดระบบท่อระบายน้ำ การปรับปรุงการทำไร่ไกนา และการเลี้ยงสัตว์ วิศวกรโรมันได้ฝากผ่านมือเลิศของตนไว้ในผลงานการทำสวน สะพาน การทำท่อส่งน้ำ การก่อสร้างและพิเบียนเตอร์ และการสร้างอาคารบ้านเรือน อาจจะ

กล่าวได้ว่าเป็นพากแรกที่รู้จักการใช้ชีวิตร์

ผลงานทางสถาปัตยกรรมของโรมันเป็นผลงานยิ่งใหญ่ที่สุด มีการจัดตั้งสถานที่ทำการของรัฐ ศาลาสติตบุติธรรม แอมพิเชียเตอร์ และประตูชัยรูปโถง สำหรับการก่อสร้างของโรมันนั้น อาจกล่าวได้ว่า ได้แบบอย่างมากจากกรีก เพียงแต่นำมาเพิ่มการใช้ประตูโถงและรูปโถงซึ่งกรีกไม่มี รวมทั้งสถาปัตยกรรมของโรมันนั้น จะมุ่งการก่อสร้างขนาดใหญ่มากกว่าคำนึงถึงอัตราส่วน

2.6.8 การศึกษา

ตามเมืองสำคัญทุกเมืองในจักรวรดิโรมันจะมีโรงเรียนที่สอนตั้งแต่ระดับเบื้องต้นศึกษา มัธยมศึกษา และการศึกษาชั้นสูง ลูกหลานของเศรษฐีจะถูกส่งไปเรียนชั้นประถมเมื่อมีอายุได้ 7 ขวบ วิชาที่เรียนก็คือ การอ่าน การเขียน เลข และดนตรี ซึ่งสอนโดยทาสกรีก หรือฟรีดแม่นเมื่อมีอายุได้ 13 ปี ก็จะเรียนชั้นมัธยมศึกษาเรียนวิชาไวยากรณ์ภาษากรีก วรรณคดี การเขียนที่ดี และวิชาการพูด ซึ่งมีครูชาวกรีกเป็นผู้สอน เช่นกัน

โรงเรียนชั้นสูงก็คือ การสอนวิชาสุนทรพจน์ เรขาคณิต ดาราศาสตร์ และปรัชญาเด็ก จะเข้าเรียนในโรงเรียนการพูดเมื่อมีอายุ 16 ปี และเรียนอยู่นานเท่าใดก็ได้ ไม่มีการให้ปริญญา ถ้าต้องการจะศึกษาต่อ ก็ต้องไปที่โรงเรียนในแอเรนัส ซึ่งมีการสอนปรัชญา และที่อเล็กซานเดรีย มีการสอนวิชาแพทย์ ที่เกะโอดมีการสอนวิชาการพูด และโรงเรียนที่เรียกว่า Athenaeum ที่โรม มีการสอนวิชา กฎหมาย คณิตศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งนักเรียนจะเข้าในโรงเรียนเหล่านี้จะต้องเสียค่าเล่าเรียนด้วย

2.6.9 วรรณคดี

ในรัฐสมัยของออกสตุส และสมัยพระจักรพรรดิที่ดี 5 พระองค์ นั้น ได้ทรงส่งเสริมศิลปและดนตรีเป็นอย่างมาก ทรงอุดหนุนศิลปาการ และนักเขียน อิทธิพลของกรีกค่อนข้างมาก แต่ชาวโรมันเองก็พยายามสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างออกไปโดยเฉพาะในด้านวรรณคดี

นักเขียนที่สำคัญอย่างเช่น ซีชาเร มีผลงานดีเด่นก็คือ “Commentaries on the Gallic War” นักเขียนในสมัยรีบีบลิกคนอื่น ๆ ก็คือ ซีเซโร นักเขียนนักพูดที่มีชื่อโดยเฉพาะผลงานทางด้านการเมือง

กวีโรมันที่ยิ่งใหญ่ที่สุดท่านหนึ่งก็คือ เวอร์จิล (Virgil) มีชีวิตอยู่ในสมัยอกรุสตุส มหาภพย์ “Aeneid” ของเขานarrative เรื่องราวของอีเนียส (Aeneas) เจ้าชายแห่งกรอยซึ่งถูกสมมุติว่าเป็นสกุลของละติน เมื่อกริกีดกรุงกรอย อีเนียสก์หนีผจญภัยเรือยามา จนเดินทางมาถึงอิตาลี ลูกหลานของพระองค์คือ โรมีวัลสและเรมุส ได้สถาปนากรุงโรม กวีโรมันอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงก็คือ荷拉策 (Horace) เขียนบทกวี บทกวีการน์ และจดหมายรายวัน เป็นโคลงทั้งหมด 荷拉策มีความเข้าใจอารมณ์มนุษย์ได้ดีที่สุด คนต่อไปก็คือโอดิ (Ovid) เขียนบทกวีเกี่ยวกับความรัก และ Metamorphoses มีลักษณะเป็นการรวมนิยายเขียนเป็นกลอน

นักเขียนประวัติศาสตร์ก็ท่านหนึ่งที่ควรกล่าวถึงก็คือ แทกซิคุส (Tacitus) เขาเขียนใน Annals เป็นประวัติศาสตร์กรุงโรมสมัยราชวงศ์จูเลียน และ Germania กล่าวถึง เรื่องราวของชาติถุกเบื้องโดยมนต์ตามชายแดน

พลูตาร์ช (Plutarch) เป็นชาวกรีกในโรม เขียนเรื่อง Parallel Lives

2.6.10 ภาษา

โรมันเรียนรู้การใช้พยัญชนะกรีกจากพากอีกรักัน ต่อมาก็ได้นำมาตัดแปลงบางตัวอักษรของโรมันหรือละตินจะมี 23 ตัว รวมตัว J, U และ W ซึ่งได้เพิ่มขึ้นภายหลังสมัยของโรมัน ก็คือพยัญชนะที่ใช้กันอยู่ในโลกตะวันตกในปัจจุบัน

ก่อนสมัยสิ้นสุดจักรวรรดิโรมัน ได้เริ่มมีการใช้พยัญชนะละตินแล้ว ในยุโรปส่วนใหญ่โดยดัดแปลงเล็กน้อย เป็นภาษาที่ใช้กันในมหาวิทยาลัยยุโรปยุคกลาง เป็นภาษาทางการของคริสตศาสนะและยังคงใช้อยู่ในหมู่โรมัน กฎหมายและประมวลของทางการในยุโรปตะวันตกก็ใช้ภาษาละตินสืบต่อมาหลายศตวรรษ และภาษาละตินนี้ต่อมาก็คือต้นกำเนิดของภาษาโรมันซ์สมัยใหม่ คือ ภาษาอิตาเลียน ภาษาฝรั่งเศส สเปนิช ปอร์ตุเกส และรูมาเนีย

ในปัจจุบันนี้คำที่ใช้ในภาษาของนักวิทยาศาสตร์ จะมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินหรือไม่ ก็ภาษากรีกและแม้ภาษาอังกฤษเองซึ่งมีต้นกำเนิดส่วนใหญ่มาจากภาษาเยอรมัน แต่ก็มีคำในภาษาอังกฤษถึง 1 ใน 3 ที่มีรากศัพท์มาจากการภาษาละติน

3. กำเนิดคริสต์ศาสนาและจักรวรรดิโรมันสมัยเดิม

คริสต์ศาสนา มีกำเนิดในตะวันออกกลาง ในดินแดนที่เรียกว่าปาเลสไตน์ (Palestine) ซึ่งดินแดนนี้เวลาหนึ่งตกอยู่ภายใต้การปกครองของโรมัน ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน

บริเวณนี้ส่วนใหญ่คือ พากยิว ข้าหลวงโรมันที่ถูกส่งมาปกครองในขณะนี้คือ ปอนติอุส ปีเลตุส (Pontius Piletus) อัญมณีเบรุชาเลียม

ปาเลสไตน์ที่อยู่ในความปกครองของโรมันนั้นมีอยู่ 3 แคว้น คือ ญูเดีย การ์เซีย และกรานด์จอร์แดน พากยิวทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในปาเลสไตน์ถือว่าตนมีกษัตริย์เพียงองค์เดียว คือกษัตริย์เออรอดที่ 1 เท่านั้น ทั้งนี้ เพราะพากโรมันดำเนินการปกครองอย่างกดขี่ ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ชาวบ้านทั่วไป พากยิวบางพากเช่น พากฟาริซิส (Pharisees) ต่างก็พากันรอกอยู่ผู้ที่พระเจ้าจะส่งมาปลดปล่อยชาวบ้านให้เป็นอิสระ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นโอรสของเดวิด อีกพากหนึ่งคือ เอสเซน (Essenes) มีความเชื่อกันในการบำเพ็ญทุกข์ภิริยาการทนทุกข์ทรมานซึ่งเชื่อกันว่า จะสามารถทำให้ผู้บำเพ็ญพากทางไปอยู่ร่วมกับพระผู้เป็นเจ้าได้ ซึ่งพากนี้เองที่ต่อมาได้รวมเข้าอยู่ในคณะของพระคริสต์ เพราะเมื่อพระเยซูมีพระชนม์มาได้ 28 พรรษา พากเอสเซน คือ จอห์น เดออะ แบปติสต์ (John the Baptist) ได้ยกย่องพระเยซูเป็นผู้ทรงอำนาจยิ่งใหญ่ แม้แต่รองพระบาทพระองค์ ข้าก็มีควรจับต้อง พากนี้มีความเชื่อว่าพระเยซู คือ เมสสิอาห์ (Messiah) ที่พระยาوهห์ (Yahweh) ของพากเขามาเลือกแล้วให้มาช่วยพากยิวทั่วโลกให้พันบาน รวมทั้งได้รับพรที่ปรารถนาคือ พันจักการยึดครองของโรมัน

3.1 ประวัติของพระเยซู

ซึ่งเรื่องประวัติของพระเยซูนี้เป็นเรื่องเล่าสืบกันต่อมา มีบางท่านคัดค้านว่า ไม่จริง บางพากก็เชื่อว่าเป็นจริง กำเนิดพระเยซูและประวัติซึ่วิตต่าง ๆ นั้นจึงมีผู้วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง

แต่ตามที่เชื่อกันมาเล่าว่า พระเยซูประสูติเมื่อประมาณ 8-4 ปีก่อนค.ศ. เป็นบุตรที่เกิดแต่นางมาเรียและโยเซฟ ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ที่นาซาเรท ขณะที่นางมาเรียมีครรภ์แก่ใกล้กำหนดคลอดโดยเชฟได้พากยายาไปบังเบ {[elide]} เลיהם เพื่อจะดูท่าเบียนสำมะโนครัว ณ ภูมิลำเนาเดิมตามคำสั่งของรัฐบาล พระเยซูจึงประสูติที่นั่น เมื่อกลับมาอยู่นาซาเรท ก็ได้รับการศึกษาตามสมควร ปรากฏว่าได้แสดงความเฉลียวฉลาด ทั้งที่อยู่ในวัยเยาว์ สนใจศึกษาคัมภีร์ Old Testament เมื่อเติบโตขึ้นก็ได้ฝึกตัวเป็นศิษย์ของโยหันแล้วเริ่มสนใจทางธรรมะ เมื่ออายุได้ประมาณ 30 ปี ได้เริ่มสั่งสอนตามลำพัง เรียกคนสองสามบุตรพระเจ้า ชาวบ้านที่นับถือพากันเชื่อว่าเป็นเมสสิอาห์ที่พระเจ้าโปรดให้ลงมาเพื่อไถ่บาปให้กับมนุษย์ หาทางช่วยมนุษย์ได้รุ่හลักษณะแห่งจริงเพื่อหาทางไปสู่สวรรค์ วิธีสอนของพระเยซูที่ถือการช่วยกันรักษาคนเจ็บ (ขันไส้ภูตผีปีศาจ) ทำให้คนตาบอดมองเห็นได้ และรวมทั้งการปลุกคนตายให้ฟื้น ครั้งแรกรวมคนได้เป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ทำให้ยิวซึ่งเคร่งครัดในศาสนาเดิมโกรธแค้นว่าพระเยซูจะทำการแบ่ง

แยกศาสนา ทางข้าหลวงโรมันที่มาปกครองก็เห็นว่า พระเยซูจะก่อการปฏิรูปสังคม และช่องสูญผู้คน ด้วยเหตุนี้พระเยซูจึงถูกจับกุมตัวขึ้นศาลและถูกประหารชีวิต โดยการตรึงพระองค์กับไม้กางเขน พระองค์ก็สิ้นพระชนม์ ณ เนินเขา gólgótha (Golgotha) นอกเมืองเยรูซาเล็ม

3.2 คำสอนของพระเยซู

ถ้าจะพิจารณาจากคำสั่งสอนของพระเยซูคริสต์แล้ว เป็นการยกยิ่งของนักประวัติศาสตร์ที่จะกล่าวโดยถูกต้องได้ว่า พระเยซูเป็นนักปฏิรูปสังคมหรือนักปฏิรัติ หรือบางท่านอาจสรุปได้ว่า เป็นนักสังคมประชาธิปไตยเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว บางท่านอาจใช้ข้อสังเกตว่าพระเยซูเกิดมาเพื่อคนจน คนไร้การศึกษา คนที่ทุกข์ทรมานและคนอ่อนแอดำเนินน์ เพราะสามารถเป็นผู้บำบัดทุกอย่าง ตลอดจนโรคภัยไข้เจ็บให้หายขาดได้อย่างประหลาดแต่ถึงกระนั้นก็ตาม ไม่เป็นความยุติธรรมหากถ้าจะสรุปหัวนั้น ๆ ว่า พระเยซูคือผู้ที่เกิดมาเพื่อบำบัดโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้นไม่ใช่ผู้ที่มีข้อคิดคำสอนลึกซึ้งเป็นพิเศษ พระเยซูมิใช่ผู้บำบัดทุกภาริยาแต่ทรงกันข้ามทรงนิยมสิ่งที่ดีงามในโลกนี้ ต้องการความสุขความบันทึกใจที่ไม่จำเป็นต้องมีการแข่งขัน ไม่ต้องการความทารุณโหดร้าย ความโอ้อวด หรือความหยาบคาย ทรงสามารถบำเพ็ญพระองค์ให้เข้าถึงคุณธรรมด้วยความทั้งผู้ที่กำลังอยู่ในห่วงแห่งความทุกข์ได้ มีหลายตอนในคำสอนของพระองค์ที่แห่งความเข้มแข็งไว้อย่างลึกซึ้ง เช่น “อย่าคิดว่าข้าพเจ้าเกิดมาเพื่อสร้างสันติให้แก่โลกเท่านั้น ข้าพเจ้าเกิดมาเพื่อสร้างสันติสุข แต่ยังส่งตาบให้ท่านด้วย”

จริยธรรมในคำสอนนั้น เน้นที่ความประพฤติถูกต้อง ความซื่อสัตย์และความเมื่นmutuayธรรมซึ่งเป็นคุณธรรมสูงสุดที่ศาสนาทั้งหลายจะพึงกำหนดไว้ เพื่อสร้างความสุขยิ่งใหญ่ในชีวิตมนุษย์เรา

ท้ายที่สุดในคำสอนของพระเยซู ก็คือทฤษฎีเทววิทยาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งโดยพระเยซูทรงกล่าวว่า พระบิดาของพระองค์อยู่ในสวรรค์ และทรงเรียกตนเองว่า “พระบุตร” เป็นผู้ที่พระเจ้าส่งมาไถ่บาปให้แก่มนุษย์ การประพฤติดีในโลกนี้ของมนุษย์ จะได้รับรางวัลคือความเป็นอมตะในสวรรค์ สำหรับคนที่ทำความชั่วจะต้องไปชดใช้กรรมในนรก การสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนก็เท่ากับทรงไถ่บาปทั้งมวลให้แก่มนุษย์เป็นครั้งสุดท้าย พระองค์จะเสด็จกลับมาใหม่ในเวลาไม่นานนัก อาจจะเป็นช่วงชีวิตของผู้ที่เชื่อฟังพระองค์ในวันพิพากษาครั้งสุดท้าย (Judgement day) ก็ได้

ในบรรดาผู้เสื่อมใสพระเยซู มีสาวกผู้หนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญมากคือ St. Paul เดิมมีเชื่อว่า ชอล แห่งทาร์ซัส (Tarsus) เป็นชนชาติยิว และมิใช่ชาวปาเลสไตน์ เป็นชาวทาร์ซัส ซึ่งนครนี้ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของເเซียน้อย ชอลเลื่อมใสในลัทธิโtotic และพร้อมกันนั้นก็ครหานในลัทธิความเชื่อในเหตุผล ต่อมาจึงเปลี่ยนมาบันถือศาสนาคริสต์ และได้พยาบาลเผยแพร่เข้าไปในตะวันออกกลาง ให้รับนามใหม่ว่า เชนต์ปอล คำสอนของ เชนต์ปอล มีว่าพระเยซูทรงเป็นพระมหากาฬ เป็นพระบุตรที่เกิดมาเพื่อไถ่บาปให้มวลมนุษย์ คนเราเกิดมาไม่บำบัดโดยธรรมชาติและจะปลดภัยได้ก็ด้วยการยึดในคุณธรรมของพระเจ้าเท่านั้น

เชนต์ปอลเป็นผู้เปลี่ยนประวัติศาสตร์ของคริสเตียนจากระบบศาสนาซึ่ง แพร่หลายเฉพาะท้องถิ่นมาเป็นระบบศาสนาที่แพร่หลายไปต่างเมืองต่างถิ่น และมีผู้รู้จักมาก ขึ้นทุกที่ ทั้งยังได้สร้างกฎหมายที่ทางศาสนาต่างๆ ให้สอดคล้องกับคำสอนของพระเยซู และ เป็นคนแรกที่ทำให้เกิดเทววิทยาขึ้น (Theology) ซึ่งทำให้ผู้เลื่อมใสได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้า เรื่องของศาสนาและพระเจ้ามากกว่าเดิม ซึ่งศาสนาอื่นๆ มิอาจทำได้ เชนต์ปอลได้จัดองค์การ ศาสนาและพระเจ้ามากกว่าเดิม ซึ่งศาสนาอื่นๆ มิอาจทำได้ เชนต์ปอลได้จัดองค์การศาสนาให้ เข้ารูปร่าง คือรวมกลุ่มคริสเตียน ทุก ๆ แห่งเข้าด้วยกัน และสร้างระบบการบริหารงานให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เขาได้เชื่อมประสานคริสเตียนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีผลประโยชน์ด้าน ให้มีความร่วมใจกัน และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้งพระเยซูและ เชนต์ปอลได้ร่วมกันตั้งศาสนาคริสต์เดียนขึ้น โดยเฉพาะพระเยซูเป็นผู้ให้หลักเกณฑ์คำสอนทั่วไป และเชนต์ปอลเป็นผู้วางหลักปฏิบัติ

ต่อมาศาสนาคริสต์ ได้แผ่ขยายไปทางทิศตะวันตกของปาเลสไตน์ และได้มีผู้ เลื่อมใสได้เข้ามาเป็นคริสต์เดียนมากขึ้นทุกที่ ในทางตะวันออกศาสนาคริตส์ยังมิอาจเข้าซึ่ง ศาสนาประจำท้องถิ่นได้ จึงมิได้แพร่หลายมาเท่าทางทิศตะวันตก กลุ่มที่หันเข้ามาหาศาสนา คริสต์เดียนมากที่สุดคือกลุ่มคนชั้นต่ำซึ่งไร้ภารกิจธุรกิจทางสังคม ทั้งนี้ เพราะหลักเกณฑ์คำสอน ของศาสนาคริสต์เดียนเข้าใจง่ายและไม่มีพิธีริตองมากมายเหมือนศาสนาอื่น ศาสนาคริสต์เดียน พยายามย้ำหลักเรื่องความเป็นพื่น壤กันระหว่างมนุษย์ จึงเท่ากับพยาบาลเผยแพร่ความคิดที่ มีให้เอารัดเอาเปรียบกัน หรือการกดซี่บเมืองกัน ในระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้ไร้อำนาจ ระหว่าง ผู้เจริญกับกลุ่มบาร์เบเรียน (ป่าเถื่อน) คำสอนเช่นนี้ ยอมประทับใจคนชั้นต่ำของสังคมมากกว่า และยิ่งไปกว่านั้น ศาสนาคริสต์ยังประกาศว่าพระรามนุษย์มีบาป พระเจ้าจึงได้ส่งผู้ไถ่บาป คือพระเยซูมาช่วยเหลือมนุษย์บนพื้นโลกทั้งมวล ด้วยการเสียสละอุทิศชีวิต

ด้วยหลักการและคำสอนของศาสนาคริสต์ยันดังกล่าว ผู้เลื่อมใสหันมาเป็นคริสต์เดียนกันมากขึ้น บางครั้งก็มีการชุมนุมกันเป็นจำนวนมาก ทำให้พากромันเริ่มสงสัยในพฤติกรรมของพากคริสต์เดียน และต่อมาอย่างประภูมิชัดว่าทัศนคติของพากромันและของพากยิวคริสต์เดียนเริ่มแตกต่างกันอย่างที่ไม่มีทางจะบรรจบกันได้ พากромันเชื่อว่าหน้าที่เบื้องต้นของมนุษย์ก็คือหน้าที่ปฏิบัติต่อรัฐต่อเมืองเป็นหน้าที่ต่อตน และสุดท้ายคือหน้าที่ต่อเพื่อนมนุษย์ การเคารพสักการะซึ่งกันและกัน ที่ไม่ทางจะบรรจบกันได้ พากромันเชื่อว่าหน้าที่เบื้องต้นของมนุษย์ก็คือหน้าที่ต่อพระเจ้า รัฐเป็นเรื่องทางโลก ส่วนพระเจ้าเป็นเรื่องของจิตใจ ฉะนั้นรัฐจึงรองลงมาจากพระเจ้า ยิ่งไปกว่านั้นพากคริสต์เดียนยังถือว่าถ้าหากบุคคลได้สักการะซึ่งกันและกัน ที่ไม่ยอมถ้าหากромันจะไม่ยอมให้เข้าสักการะบุชาพระเจ้า

เมื่อทางพากคริสต์เดียนไม่ยอม ทางฝ่ายโรมันก็จะเห็นว่าอยู่ร่วมกันไม่ได้ เมื่ออุดมคติขัดกันและถือเป็นหน้าที่ จะปราบปรามพากคริสต์เดียน เช่นเดียวกับปราบกบฏของรัฐแต่ยิ่งพากромันปราบพากคริสต์เดียนก็ยิ่งแฝงขยายไปทั่วสารทิศมากเท่านั้น การปราบปรามพากคริสต์เดียนโดยพากромันในขณะนั้นมีศัพท์เรียกโดยเฉพาะว่า “persecution” และในยุคเพอเชคิวชั่นนี้มีนานร่วม ๓ ศตวรรษ ซึ่งเราพอจะเข้าใจได้ว่าการปราบปรามพากคริสต์เดียนดังกล่าว นับแต่แรกเริ่มจนวาระสุดท้าย เป็นเรื่องของการเมืองเกือบทั้งสิ้น แต่ก็เช่นเดียวกัน การเมืองนั้นเองที่ทำให้ศาสนาคริสต์เดียนขึ้นมาสู่ที่สูงสุดในอาณาจักรโรมัน และในโลกการยัธรรมตะวันตก

การเมืองโรมันในขณะนั้นเต็มไปด้วยการแก่งแย่งอำนาจกัน มีการต่อสู้เพื่อจะช่วงชิงอำนาจจากการเมืองมาเป็นของตัว โดยวิธีหาเสียงจากประชาชน หรือโดยวิธีการอื่น ๆ ในตอนนี้ศาสนาคริสต์เดียนก็เริ่มมีสมาชิกมากขึ้นทุกที่ โบสถ์คริสต์เดียนแห่งหลายเป็นหน่วยทางสังคมที่สำคัญ และมีทรัพย์สมบัติของตนเอง การจัดองค์การบริหารกิจกรรมแบบยิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุป ศาสนาคริสต์เดียนมีอิทธิพลมากขึ้นตามลำดับ และสภาพเช่นนี้ทำให้ศาสนาคริสต์เดียนไม่อาจหลัดตัวพ้นจากเรื่องการเมืองได้ ในที่สุดจากองค์การศาสนาโดยแท้ก็คือ ภายใต้การเป็นองค์การกึ่งศาสนา กึ่งการเมือง

พยายามเข้าไปลับศตวรรษที่ ๓ โดยการปราบปรามพากคริสต์เดียนโดยรัฐบาลโรมันก็ดูอ่อนแอลง การใช้กำลังปราบนาน ๔ จะเกิดขึ้นครั้งหนึ่งและจะใช้กำลังต่อเมื่อ

จำเป็นเท่านั้น เช่น กรณีพากคริสเตียนท้าทายอำนาจการปกครองโดยตรง แต่โดยทั่วไปแล้ว พากโรมันได้ปล่อยพากคริสเตียนให้อยู่อย่างเสรีมากขึ้นกว่าเดิมมาก many จนกระทั่งพากโรมัน เริ่มยอมรับฐานะของศาสนาคริสเตียนก็ถือว่าจะดีกว่าศาสนารื่น ๆ ด้วย ในที่สุดในปี ค.ศ. 313

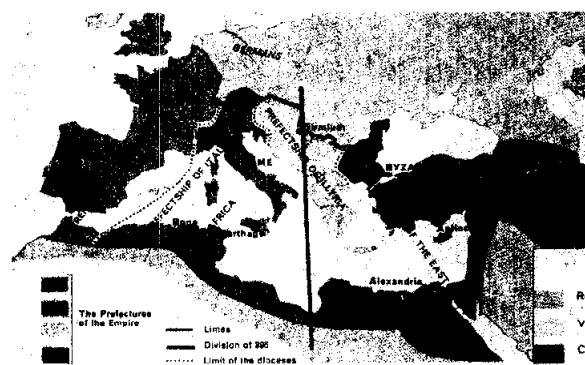
จักรพรรดิคอนสแตนติน Constantine ก็ได้ประกาศให้ออกราชเรสีวภาพแก่ศาสนาคริสเตียน อย่างเป็นทางการ³⁵ และห้ามมิให้ออกกฎหมายบังคับปราบปรามศาสนาคริสเตียนต่อไป

ในปี ค.ศ. 380 เป็นปีที่สำคัญต่อบทบาทของศาสนาคริสเตียน เมื่อ จักรพรรดิทีโอดอชิอุส Theodosius ได้ประกาศให้ศาสนาคริสเตียนเป็นศาสนาทางการของอาณาจักรโรมันและหลังจากนั้นศาสนาคริสเตียนก็ได้มีบทบาทในการเมืองของโรมันอย่างแท้จริง และกลายเป็นองค์การศาสนาการเมืองที่สำคัญที่สุด และมีบทบาทมากที่สุดในประวัติศาสตร์

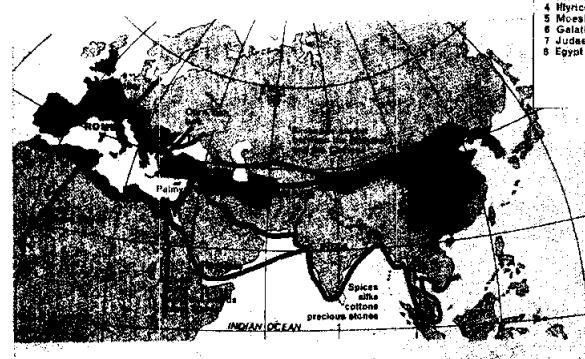
ในระบบนี้อาณาจักรโรมันถูกแบ่งออกเป็น 2 ภาคใหญ่ ๆ คือ ภาคตะวันออก ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองบิแซนไทน์ (Byzantium) ต่อมาเปลี่ยนเป็นคอนสแตนติโนเปิล และภาคตะวันตกซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงโรม ศาสนาคริสเตียนก็เช่นกัน ถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มในชีกตะวันออกศาสนาคริสเตียนได้กลายเป็นนิกายกรีก (Greek Church) และในชีกตะวันตกได้

กลายเป็นโรมันคาಥอลิก (Roman Catholic Church)

การแบ่งจักรวรรดิเป็นสองส่วนในรัชสมัย ได้ออกเคลาเดียน

จักรวรรดิโรมันสมัยพระจักรพรรดิอ-Octavianus

เส้นทางการค้าของจักรวรรดิโรมัน
(ที่มา : G.K. Tull, Early Civilizations)

³⁵ ตามประกาศแห่งมิลัน (Edict of Milan)

4. ความเสื่อมของจักรวรรดิโรมัน

เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิคอนสแตนตินบ้ายเมืองหลวงจากภาคตะวันตกไปภาคตะวันออกแล้ว ก็ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกแยกระหว่างตะวันตกกับตะวันออก จนถึง ค.ศ. 400 ก็ปังชัดว่าเป็นจักรวรรดิตะวันตกและจักรวรรดิตะวันออก จักรวรรดิตะวันออกมีอายุยืนยาวมาจนถึงสมัยที่ถูกพวกเตอร์กรุกรานในปี ค.ศ. 1453 แต่สำหรับจักรวรรดิโรมันตะวันตกนี้ได้ถูกพวก盎格เชนเยอรมัน (Teutonic) ล้มล้างไปตั้งแต่ปี ค.ศ. 476

สาเหตุความเสื่อมของจักรวรรดิ

1. หลังปี ค.ศ. 180 เนื่องจากไม่มีกำหนดการสืบตำแหน่งไว้ในรัฐธรรมนูญทำให้เกิดการแย่งอำนาจในหมู่นายพล

2. การถูกโจมตีจากศัตรุภายนอกและเกิดรัฐอิสระขึ้นตามชายแดนที่ถูกคุกคาม

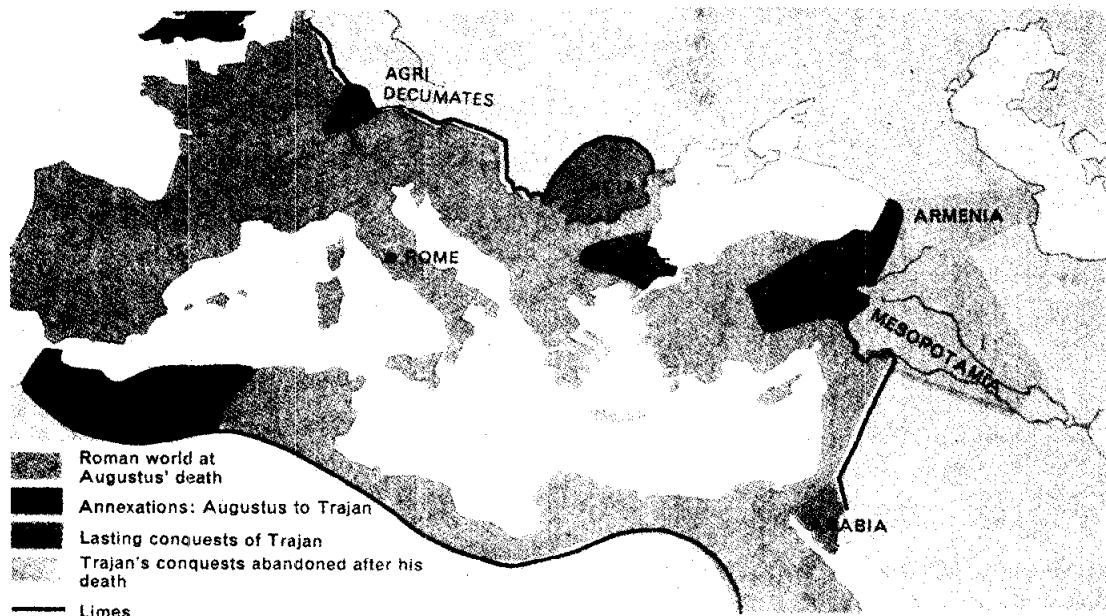
3. ดินแดนแบบทั้งจักรวรรดิ古อยู่ในเงื่อนมือชนชั้นสูงส่วนน้อยเท่านั้น ชาวนาที่ลื้นเนื้อประดาตัวกลایเป็นโคลอนัส Colonus ซึ่งจะได้รับที่ดินชั้นหนึ่งจากเจ้าของที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกโดยเสรี แต่จะต้องชดใช้เจ้าของที่ดินด้วยแรงงานของตน เมื่อナンวันเข้าก็กลایสภาพเป็นกึ่งทาส

4. สมครามการเมืองทำให้กระทบกระเทือนระบบการค้า

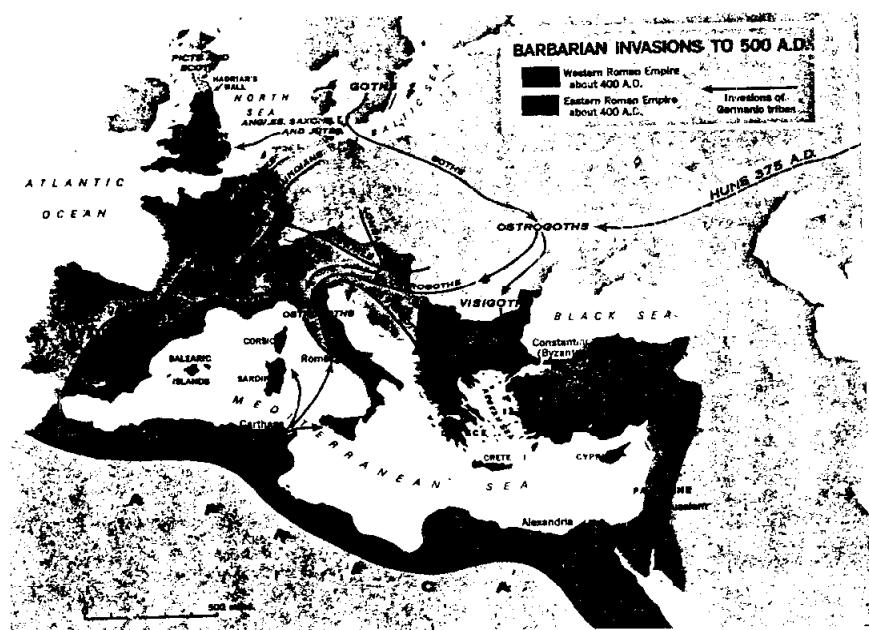
ในตอนปลายสมัยจักรวรรดินี้มีเหตุการณ์สำคัญอันหนึ่งคือ การรุกรานของ盎格เชนตามชายแดนของจักรวรรดิโรมัน จนถึงสมัยพระเจ้าจักรพรรดิเมโอโดลิอุสมหาราชก์สามารถเจรจาต่อรองกับพวกกอธได้ โดยพระเจ้าจักรพรรดิยินยอมให้อ盎格เชนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจักรวรรดิโดยมีสัญญาว่าพวก盎格เชนจะช่วยเหลือจักรวรรดิตัวยการป้องกันให้หลุดพ้นจาก การรุกรานของ盎格เชนอื่น พวกที่เข้ามารับเป็นพันธมิตรทางทหารนี้เรียกว่า “foe derali”

ในเดือนมกราคม ค.ศ. 395 จักรพรรดิเมโอโดลิอุสสิ้นพระชนม์ โอลร 2 องค์ก็แบ่งจักรวรรดิออกเป็น 2 ส่วน คือ อาณาจักรภาคตะวันตกและภาคตะวันออก ทำให้อณาจักรโรมันถูกแบ่งแยกจากกันอย่างเด็ดขาดตั้งแต่นั้นมา การรุกรานยังคงดำเนินต่อไปจนถึงปี ค.ศ. 410 อาร์วิก หัวหน้าพวกวิสิกรจีงเข้าโจมตีโรม และการโจมตีย่างหนักหน่วงที่สุดคือเมื่อปี ค.ศ. 455 และในที่สุดเมื่อปี ค.ศ. 476 โรมิวลุส ออคุสตุลุ (Romulus Augustulus) จักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมันตะวันตกองค์สุดท้ายถูกบังคับให้ออกจากโรมโดยโอลอเซอร์

(Odoacer) หัวหน้าพากเบอร์มันหรืออัณนิด (Hunnic)³⁶

จักรวรรดิโรมันระหว่างปีลึ่นพระชนม์ของพระจักรพรรดิอ古สตุส (ค.ศ. 14) ถึงปีลึ่นพระชนม์ของพระจักรพรรดิทราจัน (ค.ศ. 117)

กระแสกราโนการยุชน

³⁶ ดูรายละเอียดใน Donald Kagan, Decline and Fall of Roman Empire (Massachusetts : D.C. Heath and Company, 1962).

อารยธรรมเก่าในโลกใหม่

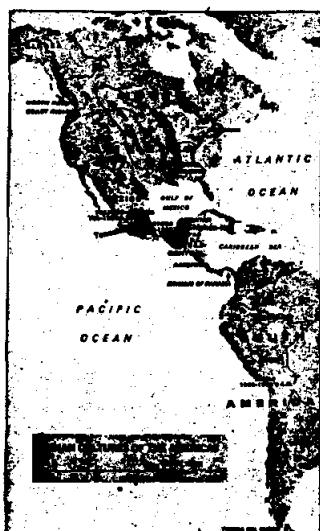
ตั้งแต่สมัยเริ่มต้นแห่งประวัติศาสตร์จนถึงเมื่อประมาณ 500 ปีมาแล้วนั้น ซึ่กโลกตะวันตกและตะวันออกยังคงมีส่วนเกี่ยวข้องกันน้อยมาก แม้แต่ในสมัยกลางของยุโรป ซึ่งเริ่มมีการค้าขายกันแล็ก ๆ น้อย ๆ กับจีนและอินเดียพอด้วยกันบ้าง แต่ทั้งยุโรปและเอเชียไม่ได้มีความรู้เกี่ยวกับทวีปอเมริกาเหนือและได้อันกวางใหญ่เท่าใดเลย

เชื่อกันว่าจะเคยมีชาวจีนเดินทางไปถึงอเมริกาอย่างและมีพวกไวกิ้งเดินทางไปถึงชายฝั่งทะเลของทวีปอเมริกามาก่อนประมาณ ค.ศ. 1000 แต่การเดินทางเหล่านั้น ก็มิได้มีหลักฐานจากรีกที่แน่นชัด และนักสำรวจรุ่นหลังก็มิได้สนใจที่จะเดินทางตามแนวทางนั้นแต่อย่างใด แผนที่เก่า ๆ ก็มักจะแสดงฟื้นที่ว่างเปล่าในบริเวณที่ตั้งของทวีปอเมริกาเหนือและได้ในปัจจุบันทั้ง ๆ ที่โดยแท้จริงแล้วก็ได้เกิดมีอารยธรรมที่เจริญก้าวหน้าไม่น้อยเลยในบริเวณนั้นเช่นเดียวกัน

ขอบเขตของอารยธรรมเก่าในโลกใหม่

มีรายงานเขตตั้งแต่บริเวณเส้นรุ้งขานานที่ 20 องศาเหนือจากแหลมยูกาตัน (Yucatan) ผ่านกัวเตมาลา ชอนดูรัส นิการากัว คอสตาริกา และปานามาลงไปในอเมริกาใต้ในโคลอมเบีย อิควADOR ペรú โบลิเวีย ส่วนหนึ่งของชิลีและอาร์เจนตินา ตอนเหนือของเม็กซิโก

บริเวณนี้เชื่อว่ามีใช้แหล่งกำเนิดมนุษย์ เนื่องจากมีได้มีการขุดคันพบโครงกระดูกของพวกลมนุษย์สมัย Homo Sapien แต่อย่างใด สันนิษฐานว่ามนุษย์พวกลมนี้คือพวกล้อมจากทวีปเอเชียขึ้นมาด้วยเรือและเรือสำเภา แล้วกระจายไปยังดินแดนอื่น ๆ ในทวีปอเมริกา ทั้งนี้คงจะเป็นระยะเวลาตั้งแต่เมื่อประมาณ 12,000 ถึง 15,000 ปีมาแล้ว

ระดับของวัฒนธรรม

พวกลินเดียนแดงในทวีปอเมริกาเหนือและในลุ่มแม่น้ำอเมซอน ยังมีได้ก้าวหน้าถึงรูปแบบที่กำหนดไว้ กล่าวคือยังมิได้อยู่รวมกันเป็นเมือง และยังมิได้ก้าวหน้ามาถึงแบบอารยธรรมยุคหินใหม่คือรุ้งจักรการล่าสัตว์ เกษตรกรรม และรวมกันเป็นหมู่บ้าน มีพวกลิ้วเด่นชื่นมาเพียงไม่กี่พวง ต่อ พวกลามาและพวกลาสเทก (Aztecs) ในเม็กซิโกและอเมริกากลาง กับพวกลินคา (Incas) ในบริเวณที่อยู่ทางแอนดีสในเปรู ซึ่งได้สร้างสมอารยธรรมยุคโกลด์เดียงกับประชาชนในเขตลุ่มแม่น้ำเมโซโปเตเมีย และลุ่มแม่น้ำสินธุ กล่าวคือเป็นอารยธรรมของเกษตรกรเช่นเดียวกัน พืชที่ปลูกก็คือ มันเทศ ข้าวโพด (ได้ฉาวยาวอาหารของเทพเจ้า) ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงพืชป่าที่ได้ถูกนำมาเพาะพันธุ์และปลูกเป็นลำเป็นสันจนเลี้ยงชาวเมืองทั้งหมดได้ ในสมัยของอารยธรรมนี้เริ่มต้นเมื่อประมาณ 2000 B.C.

อินเดียนในอเมริกาเหนือ

อินเดียนพวกลินเดียนแดงที่อพยพเข้ามาอยู่ในทวีปอเมริกาก็คือพวกลอสกิโน มาตังถินฐานอยู่ในบริเวณที่ค่อนข้างแห้งแล้งกันดาร คือในบริเวณมหาสมุทรอาหรักติดและใต้อาร์คติก อากาศรุนแรงเข่นหนักทำให้ประชาชนขาดความกระตือรือร้นในการสร้างผลงานผลทางศิลป มีแต่การประดิษฐ์เครื่องมือ และสิ่งที่จะช่วยให้ดำเนินชีวิตอยู่ได้ เช่น หอก ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือล่าแมวน้ำ แวนตามันหิมะ ล้อเลื่อน นอกจากนี้ก็มีการสร้างเรือแคนู ทำรองเท้าด้วยหนังซ้างน้ำ

คล้ายรองเท้ามือคากซีนของอินเดียแดงที่เรียกว่า “Mukluks” รวมทั้งศิลปะการใช้กับดักก์ได้รับการยกย่องไม่น้อยเลย³⁷

1. อารยธรรมของพวกลายา

พวกลายาก็คือพวกรายชนพวงแรกในอเมริกากลาง สันนิษฐานว่า เป็นพวงที่อพยพไปจากເອເຊີຍຜ່ານຂ່ອງແຄບເບຣິງທີ່ເຂົ້າສູ່ປະເວັນລາສກ້າ ໄປຕັ້ງຄືນຽານອູ່ໃນເບດອນອຸ່ນ ຂຶ່ງປັຈຸບັນຄື່ມັກຫຼືໂກ ແລະກ້ວເຕມາລາ ຈານຊື່ນແຮກຂອງພວກມາຍາກີ່ຄືກ່ອກສ້າງດ້ວຍທຶນ ກາຮສ້າງວັດແລກທໍາລຸມຝັ້ງສພ ພວກນີ້ສ່ວນໃໝ່ເປັນພວກຮັກສົງ ໃຊ້ວິຕແບບເຄົ່ງຄາສනາ ນູ້ຫຼາເຖິງເຈົ້າແລະຈັດພິບີ່ເນີມລອງ

ກາຮສ້າງບ້ານເຮືອນ

ກາຮກ່ອກສ້າງບ້ານເຮືອນໄຟ່ເໜືອນໜ້າຕິໄດ້ໃນສົມຍເດຍກັນ ເພຣະສ່ວນໃໝ່ຈະໃຊ້ເພີ່ງທ່ອນໄມ້ວາງເປັນຮູບໂຄງ ມູນຫັ້ງຄາດ້ວຍຈາກ ເປັນແບບບ້ານຫັ້ນເດືອນ ຍກເວັນຫວ່ານໍາເຝົ່າເກົ່ານັ້ນທີ່ຈະອູ່ໃນພຣະວັງຂຶ່ງກ່ອກສ້າງດ້ວຍທຶນ

ພື້ນພົດ

ທີ່ເປັນອາຫາຮລັກກີ່ຄື່ຂ້າວໂພດ ຂຶ່ງພວກມາຍາຈະນຳເອມາກຳນົມປັ້ງ ແລະຂ່ານມື່ນໆ ປຸລູກໃບຍາສູນຮັມທັງເອາໃບຢາມາທັນຝອຍໃຊ້ສູນກລັ້ອງດ້ວຍ

ຮະບະປີທີ່ມາຍາເດັ່ນທີ່ສຸດ ອື່ນ ເນື່ອປະມາດ 500 B.C. ຮາຊອານາຈັກຂອງພວກມາຍາຮັງນັ້ນ ໄດ້ແກ່ ທາບາສໂກ ແລະເຊີຍປາລໃນແມັກຫຼືໂກ ກ້ວເຕມາລາກາຄເໜືອແລກກາດຕະວັນອອກ ແລະຂອນດູ້ຮັກຕະວັນຕາກ ໃນປັຈຸບັນດິນແດນດັ່ງກ່າວນີ້ເປັນປາທຶນ ແຕ່ຮັງນັ້ນເປັນໄວ້ນາທຳກາຮເພະປຸລູກ

ນະຄຣໃໝ່ ຈຸ່າລາຍນຄຣມີ້ອາຄາຮສວຍງາມ ມີວິທາຮສ້າງບນປົຣມິດ ແລະພຣະວັງ ທີ່ເດັ່ນເປັນສົງ ມີກາພສລັກເປັນເຄື່ອງປະດັບສະຖານທີ່ວ່າງຫຼື່ອງໝູ໌ໂດຍຮອບດ້ານ ອາຄາ ຂຶ່ງສ້າງຈາກທິນສລັກຈາກກູ້ເຂົາ ປະດັບປະດາທັ້ງກາຍໃນແກຍນອກດ້ວຍກາພສລັກ ແລະຮະບາຍກາພສີ ມີກາພງາມ ຈຸ່າປະດັບຝາຜັນດ້ວຍ

³⁷ ໂໂຮດຊູ Time Life Books, The Emergence of Man, The First Americans (Time-Life International, Netterville B.V. 1973) p. 96.

ศิลปอย่างอื่นคือการประดับหยก (Jade) ซึ่งเป็นหินแปรซึ่งนิดหนึ่งนำมาใช้เป็นสร้อยคอประคำคอ ต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้รูปสลักไม้ และหอผ้างาม ๆ ใช้ทำเครื่องถ่ายชาบ ถ้ายอดินเหนียวเขียนรูปหญิงชายประดับ

ในราศี ก.ศ. 160 พากมายาสร้างระบบการเขียนหนังสือและมีปฏิกิริยาที่ถูกต้องโดยอาศัยหลักตารางศาสตร์ตั้งแต่ปี ก.ศ. 300- ก.ศ. 600 เป็นเวลาที่มายามีความรุ่งเรืองมากที่สุด สามารถทำหนังสือโดยเขียนกระดาษยาว ๆ ทั้ง 2 หน้า แล้วม้วนเข้าด้วยกัน ส่วนมากที่เขียนไว้เป็นความรู้ทางคณิตศาสตร์และตารางศาสตร์

ราว ก.ศ. 600 พากมายาริมอพยพขึ้นไปทางเหนือของคาบสมุทรยูคาตัน สาเหตุอาจเป็นเพราะที่เก่าเกิดภัยดราภัยแห้งแล้ง ตั้งคราใหญ่ขึ้นเมื่อเรียกว่า Chichen Itza ทั้งนี้พระนักประวัติศาสตร์ได้ค้นพบอนุสาวรีย์แห่งหนึ่งซึ่งลงวันที่ก่อสร้างไว้ด้วย และตรงกับปฏิกิริยาที่เราใช้ในปัจจุบัน วันที่ 28 สิงหาคม ก.ศ. 619

หลังจากนั้นก็ได้มีการเคลื่อนย้ายของพากมายาไปทางตะวันตกอีก และต่อมาเกิดภัยกลับแห้งแล้งอีก คือที่ Chichen Itza ในปี ก.ศ. 964 สร้างนครใหญ่ ๆ ขึ้นอีกหลายนคร จนถึงสมัยที่พาก Toltec Aztec มีอิทธิพลแพร่เข้ามาและผลจากการนี้ก็คือขนบประเพณีใหม่ ศิลปใหม่ สถาปัตยกรรมและศาสนาใหม่ได้เข้ามาสู่อาณาจักรของชาวมายา

ตารางศาสตร์

ผลงานเด่นด้านหนึ่งของพากมายาก็คือ ผลงานทางด้านตารางศาสตร์ ปฏิกิริยานของพากมายานั้นนับว่าถูกต้องแม่นยำกว่าพากโบราณเสียอีก กล่าวคือปฏิกิริยานของพากมายา เมื่อประมาณปี 700 B.C. ก็คำนวณได้ว่ามี 365 วัน ในแต่เดือนจะมี $20 \times 18 = 360$ วัน ส่วนที่เหลือ 5 วัน เข้าจัดไปอยู่อีกเดือนหนึ่ง จัดให้เป็นโอกาสพิเศษสำหรับวันสำคัญทางศาสนา นอกจากนี้ก็อาจทำนายการเกิดสุริยุปราคาและจันทรุปราคาได้ด้วย

คณิตศาสตร์

สามารถคำนวณค่าของ “เลขคูนย์” ได้ และสามารถสร้างระบบการนับหน่วยที่บ่อนไก่ไปเป็นเลขหลักล้าน ๆ ได้

การประดิษฐ์ตัวอักษร

เขียนบนกระดาษยาว ๆ ทำด้วยเปลือกไม้แล้วเอาม้วนเข้าด้วยกัน ส่วนมาก

เรื่องราวที่เขียนก็เป็นความรู้ทางคณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์เป็นส่วนใหญ่³⁸

ผลงานสร้างสรรค์อันยิ่งใหญ่ของพากมายาดังกล่าวที่ทำให้พากมายาได้รับ
ฉายาว่าเป็น “ชาวกรีกของโลกใหม่” (The Greeks of the New World)

เศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของพากมายาขึ้นอยู่กับการเกษตรกรรม พากมายาได้รับการยกย่องว่าเป็นเกษตรกรที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งทวีปเมริกาเหนือ ชาวโพดเป็นหลักในการดำรงชีวิต มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่ผลิตได้ สถานที่แลกเปลี่ยนจะใช้บริเวณในตัวเมือง ตลาดการค้าในสมัยนั้นบ่อมีความเจริญมาก การค้าขายแลกเปลี่ยนไม่ได้จำกัดวงอยู่แต่เพลเมืองของอาณาจักรเท่านั้น ผู้เดินทางมาไกลจากทางตอนเหนือของประเทศเม็กซิโก การเดินทางใช้ทั้งทางเท้าและทางเรือ

สังคมมายา

ชนชั้นในสังคมของมายา แบ่งออกเป็น

- พระ ทำหน้าที่เกี่ยวกับปฏิทินและจัดพิธีการทางศาสนา
- ขุนนาง ทำหน้าที่ทางด้านการบริหารประเทศ
- ชาวนา ไม่มีการเป็นเจ้าของที่ดิน 2/3 ของผลผลิตต้องส่งให้พระและขุนนาง นิยมการสักตามร่างกายหรือชอบรายสีตามตัวเพื่อเป็นการแสดงชนชั้นด้วย

การปกครอง

เป็นแบบเทวราชีพไตย (Theocracy)

ศาสนา

มีความเชื่อเทพยดาประจำสถานที่สำคัญ ดื้อ

- สวรรค์
- พื้นดิน
- นรก

สถาบันการเมือง

สร้างวิหารบนปูรามิดใหญ่โต แสดงถึงการวางแผนผังอย่างดี ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีเครื่องมือกลที่ทันสมัย หรือความรู้เกี่ยวกับลูกกล้อที่จะมาทำการตลาดหินซึ่งสกัดจากภูเขา

³⁸ มาดยา อิงค์นารอก, คำบรรยายประวัติศาสตร์ละตินอเมริกา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519), หน้า 4.

ส่วนใหญ่จึงต้องใช้แรงงานแบบลากหินไป³⁹

2. แอสเท็ค (Aztec) นักรบ

เป็นเผ่าที่มาอาศัยอยู่ในเมริกากลางใกล้ ๆ กับพากามายาและพากทอลเต็ค ต่อมาประมาณค.ศ. 1100 พากนี้ก็มีกำลังมากขึ้นจนถึงกับสามารถเข้ายึดครองอาณาจักรของพากทอลเต็ค และเนื่องจากอารยธรรมด้อยกว่าจึงยอมรับอารยธรรมของผู้แพ้มาเป็นของตน กล่าวคือ เริ่มมีการก่อสร้างตึกสูงๆ เรียนรู้วิชาดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ รวมทั้งวิธีการบริหารการปกครองโดยมุ่งที่สวัสดิการของประชาชนด้วย

บริเวณที่พากแอสเท็คยึดครองจากพากทอลเต็คนี้ คือ บริเวณตอนกลางของที่ราบสูงเม็กซิโกได้แก่เขต Tlaxcala พากทอลเต็ค มีทั้งภูเขา ภูเขาคล่องเป็นทาง และบางพากก็สม滏เพาพันธุ์กับพากแอสเท็คด้วย กลายเป็นชาติ Kükl ใหม่ คือประมาณคริสตศวรรษที่ 13 ดินแดนที่แตกแยกเป็นโคลตรัตระกูลต่าง ๆ ก็ถูกรวบเข้าเป็นชาติ Kükl (tribes) และในตอนนี้เองที่พากแอสเท็คได้สถาปนาอาณาจักรของตนขึ้น ชาติ Kükl ที่เข้มแข็งที่สุดของ Aztec ก็คือ Tenochcas ซึ่งอาศัยอยู่บนเกาะในบริเวณ Lake of Texcoco ได้สถาปนาอาณาจักร Tenochtitlan ขึ้นเมื่อตอนต้นศตวรรษที่ 14 เริ่มขยายเกษตรกรรมของตนให้กว้างขวาง สร้างสะพานเชื่อมระหว่างเกาะต่าง ๆ ต่อมาเมื่อการททหารของพากนี้เข้มแข็งขึ้น พากแอสเท็คก็สามารถจะจ่ายอำนาจเหนือดินแดนชายฝั่งทะเลและปิดเส้นทางการค้า นครของพากแอสเท็คเริ่มมั่งคั่งขึ้น มีการสร้างวัด สร้างพระราชวัง และการปกครองเริ่มมุ่งเข้าสู่ศูนย์กลาง มีการเลือกหัวหน้าโดยคัดจากบรรดาผู้กล้าหาญของตน ที่เรียกว่า “tlatoani” หรือ “councillors” จากโคลตรัตระกูลต่าง ๆ ในปี ค.ศ. 1376 ก็ปรากฏว่ามีผู้นำที่แข็งแกร่งมากคนหนึ่งคือ Acamapichtli สถาปนาลูกชายของตนขึ้นเป็นทายาท จึงเก่ากันเป็นการเริ่มต้นการตั้งราชวงศ์ขึ้นปกครองมีอำนาจได้สืบต่อมา

ครั้นถึงปี ค.ศ. 1409 ในสมัยของกษัตริย์ในราชวงศ์พระองค์ที่สาม พระองค์ได้ถูกชาวเมืองจากนครใกล้เคียงลอบปลงพระชนม์โดยที่พากชาวเมือง Tenochtitlan มีได้มีการแก้แค้นอย่างใด จนถึงสมัยของกษัตริย์องค์ที่ 4 เมื่อปี ค.ศ. 1428 คือสมัยของ Itzcoatl อาณาจักรได้เผยแพร่ไปอย่างรวดเร็วทรงเป็นกษัตริย์นักรบผู้สามารถและเป็นนักการศึกชั้นเยี่ยมด้วยความสามารถรวมนครรัฐต่างๆ เข้ามาเป็นสมาชิกของได้ โดยแบ่งออกเป็น

³⁹ Prudence Cutright, Loyal Durand, J.R. Living as American Neighbors (New York : The Mcmillan Company, 1962), pp. 180-181.

เมืองสำคัญคือ

1. Tenochtitlan (Mexico)
2. Texcoco
3. Tlacopan

ต่อมารอสของ Itzcoatl คือ Motenczoma ก็ยึดได้ Mistecas ในเขต Puebla ได้ขยายอาณาจักรไปถึงบริเวณอ่าว Mexico และทางใต้ขยายไปถึงมหาสมุทรแปซิฟิก นอกจากนี้ก็ยังยึดได้ Otomis ซึ่งเป็นชาติทุลชาวนานาทางเหนือของลาภูน และต่อมาก็ได้ขยายเขตแดนต่อไปเรื่อย ๆ ปรากฏว่าพวกที่ยึดร่องน้ำบางพวกกหันไปสนับสนุนสเปน หันกลับมาเป็นศัตรูกับพวกแอสเทกและอุณาจักรของพวกแอสเทกที่มีได้ขยายไปถึงภาคสมุทรยุกการตัน เนื่องจากบริเวณนั้นเป็นดินแดนของพigmaya และอินคา

อย่างไรก็ตาม อาณาจักรของพวกแอสเทกนี้มิได้ลักษณะเป็นจักรวรรดิ (empire) ในแง่ของอาณาจักรในยุโรปหรืออื่น ๆ แต่เป็นเพียงขยายอาณาจักรเพื่อหาเชลยมนบุษยัญ เท่านั้nlักษณะการรวมจึงเป็นแบบสมาพันธ์รัฐ (Confederacy) เท่านั้น พวกแอสเทกเชื่อว่า โลกนี้จะสิ้นสุดลงทันทีถ้าไม่มีการจับคนมนบุษยัญ⁴⁰ มีสัญลักษณ์คือเสือดาวและเหยียบ คือสัญลักษณ์ของสังคมรามด้วย ในเวลาสายจะมีการจับนักโทษมนบุษยัญ เชือกันไว้ที่เสียสละ เข้าพิธีมนบุษยัญนี้ตายแล้วจะได้เข้าสวรรค์คือจะมีพระอื่นคอยทำพิธีให้ แล้วให้โอนนักโทษจากที่สูงสุดลงมา

เทพเจ้าที่สำคัญของพวกแอสเทกคือ

1. เทพเจ้าแห่งสังคม
2. สุริยเทพ

สำหรับการนำคนกับพื้นบุษยัญเทพเจ้าคือ “Uitzilopochtli”

อารยธรรมของพวกแอสเทกที่ปรากฏคือ งานปูนิมารมและสิ่งทอ การเขียนรูปภาพ การเต้นรำ การทำเครื่องถ้วยชาม

เปรียบเทียบกับพigmayaแล้ว พวกแอสเทกกับเปรียบเสมือนเป็นพวกโรมัน และพigmaya คือ กรณี เพราะพigmaya มีความเป็นศิลป์ และมีความก้าวหน้าทางปัญญา มากกว่าพวกแอสเทกซึ่งเหมือนโรมันในแต่ที่เป็นผู้ชนะ ซึ่งยอมรับอาอารยธรรมของผู้แพ้ เช่น

⁴⁰ พวกแอสเทกเป็นพวกคลั่งศาสนาอย่างมาก อาจฆ่าเชลยเพื่อบุษยัญถึง 2,000 คนขึ้นไป เพราะเชื่อว่าการบุษยัญนั้นจะช่วยให้พระอาทิตย์ส่องแสงเป็นประจำทุกวัน

รับเอาแบบการใช้ปฏิทินมายัน รวมทั้งเทพเจ้าด้วยแต่นำมาเปลี่ยนชื่อภาษาของพวกราชอาณาจักร

3. แหล่งอารยธรรมอินคา เป็นอารยธรรมที่ยังให้ก่อตัวของอารยธรรมของพวกราชอาณาจักร ตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของอเมริกาใต้ซึ่งปัจจุบันนี้คือประเทศเปรู ดินแดนนี้เมื่อเปรียบเทียบกับพวกราชอาณาจักรจะมีการสร้าง “empire” ซึ่งมีความหมายเป็น “empire” ในปัจจุบันมากกว่าการปกครองเป็นแบบเอกชนิปัตย์ เช่นว่าพวกราชอาณาจักรที่มีอารยธรรมในขณะที่ชนชาติอื่นโดยรอบล้วนเป็นพวกราชอาณาจักร (barbarians) ทั้งสิ้น

อารยธรรมของพวกราชอาณาจักรที่ได้ไม่ปรากฏชัด ทราบแต่ว่าเมื่อประมาณ 1000 B.C. อารยธรรมอันรุ่งโรจน์ได้อุบัติขึ้นแล้วตามชายฝั่งทะเล และบนภูเขาแอลป์ที่อยู่ถัดเข้าไป นักโบราณคดีมีความเห็นเป็น 2 พวกราชอาณาจักรที่เป็นพวกราชอาณาจักรที่เดินทางจากทางภาคเหนือไปยังอีกภาคหนึ่งเรียกว่า จนขึ้นทวีปอเมริกาใต้ และนำอารยธรรมที่ตนได้รับถ่ายทอดแก่ชาวพื้นเมือง เช่น วิธีการเพาะปลูก ทำฟ้ายาม ทอผ้า เป็นต้น

อีกพวกราชอาณาจักรที่เดินทางข้ามมาสู่ทวีปอเมริกาตั้งแต่ครั้งซ่องแคบเบริงยังไม่ขาดตอน แล้วอพยพเรื่อยลงมาทางใต้

สำหรับนักประวัติศาสตร์ที่เชื่อว่าพวกราชอาณาจักรเป็นชาวพื้นเมืองเดิมนั้น ได้ลำดับเหตุการณ์ย้อนหลังไปถึงเมื่อประมาณ 1300 B.C. กล่าวถึงสมัยของอารยธรรมชาวนิ (Chavin Civilization) ซึ่งเพื่องพูดในบริเวณที่สูงต้อนเหนือตั้งแต่ปี 1300 B.C. – 400 B.C. พวกราชอาณาจักรนี้จะมีฝูงสุนัขและนกพิเศษในเรื่องการก่อสร้างโดยใช้หิน

ต่อจากพวกราชอาณาจักร Paracas จากประมาณ 400 B.C. – ศ.ศ. 400 และติดตามโดยอีกพวกราชอาณาจักร Nazcas อารยธรรมของพวกราช Nazcas นี้มีอยู่ไม่ยืนยานัก เพราะต่อมาก็พ่ายแพ้แก่พวกราช Mochicas ซึ่งเริ่มรุ่งขึ้นจากการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างใหญ่ๆ คือ ปิรามิดที่เรียกว่า “ปิรามิดแห่งดวงอาทิตย์” ซึ่งใช้อิฐทั้งหมดถึง 100,000,000 (หนึ่งร้อยล้านก้อน)

ส่วนพวกราชที่เป็นเจ้าของอารยธรรมเปรูเรียนก็คือพวกราชอาณาจักรซึ่งรุ่งเรืองขึ้นเมื่อประมาณปี 1200 จนถึงปีที่ถูกสเปนยึดครองเมื่อปี ศ.ศ. 1530 – 31

การสร้างอาณาจักรอินคา อาณาจักรอินคนี้ถือว่าเป็นอาณาจักรสุดท้ายแต่ยังคงให้ก่อตัวในบรรดาเจ้าของอารยธรรมต่างๆ ในเปรู อาณาจักรของพวกราชอาณาจักรแบบออกเป็นตำบลมีประชากรประมาณ 10,000 คน ปกครองโดยพวกราชที่เรียกว่า “Emperor” หรือ “Inca” พวกราชที่ปกครองนี้

จะติดต่อกับกษัตริย์โดยวิธีการสื่อสารที่รวดเร็วทันสมัยมาก โดยเฉพาะถนนจะสร้างโดยวิศวกรที่ชำนาญงานเป็นอย่างยิ่ง

ผู้ปกครองแต่ละตำบลนั้นก็จะแบ่งเขตปกครองย่อยออกไปอีกและแต่ตั้งผู้ดูแลอีกหอดหนึ่ง

มีประเพณีที่ค่อนข้างล้าหลังอยู่อย่างหนึ่งก็คือ เมื่อกษัตริย์ของพวกลินคาเกิดสิ้นพระชนม์ลงอย่างกะทันหัน คณะรัฐบาลของพวกลินคา ก็จะผลอยสิ้นสุดลงไปด้วยรวมทั้งไม่มีการแต่งตั้งรัชทายาทโดยทันทีด้วย และพวกร้าชาชการทั้งหลายก็เดชชินอยู่กับการที่จะรอรับคำสั่งจากกษัตริย์เท่านั้น ดังที่ได้เกิดเหตุการณ์ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1531 กล่าวคือ เมื่อ Atahualpa กษัตริย์องค์สุดท้ายถูกพวกลินคา เป็นฝ่ายอย่างกะทันหันพากหหารทุกคน กิยومแพชัวสเปนโดยทันทีเสื้อผ้าของพวกลินคา จะใช้สำหรับบ่งบอกตำแหน่งของบุคคลผู้สามไส่ด้วย กล่าวคือ โครงสร้างทางสังคม จะประกอบด้วยผู้ดำรงตำแหน่งต่อไปนี้คือ

1. emperor (Inca)
2. nobles
3. officials
4. merchants
5. craftsmen & workers

พวกลินซึ่งมีการสวมเสื้อผ้าต่างกัน กล่าวคือ ตัวอินคาจะใส่เสื้อประดับด้วยเพชรพลอย รวมทั้งเครื่องโลหะอื่นๆ พวกรุ่นนางสวมเสื้อตุ้มหูโลหะเป็นจุดเด่น เสื้อผ้าสีเขียวฉ่าาด ส่วนพวกลินคนางจะสวมเสื้อเรียบๆ ทอเอง

มรดกของพวกลินคา พวกลินคาจะเรียกตัวเองว่า “ชาวพระอาทิตย์” (People of the sun) เป็นภาษาตระกรที่เก่งที่สุดรู้จักการทดลองเข้ามา สร้างป้อมปราบภัยวิหารอาคารอื่น ๆ สร้างด้วยหินที่สกัดมาอย่างประณีต เพราะไม่รู้จักใช้ชีวิตรูปแบบเดิมๆ เชื่อมรอยประสาณแต่บ้านของสามัญชนสร้างด้วยอิฐ มีถนนเชื่อมส่วนต่าง ๆ ของจักรวรรดิ เพื่อประโยชน์ทางการค้า และการปราบจลาจล และการปกครองของพวกลินคา

สิ่งก่อสร้างในอินคาประดับด้วยทองคำ รอบ ๆ เป็นอุทยานดอกไม้งดงาม พวกลินكامีระบบบันทึกเหตุการณ์และบรรยายเหตุการณ์นั้น ๆ เข้าไม่ใช้อักษรภาพอย่างพวกลินคนเดียวในเม็กซิโก แต่ใช้ข้อความเชื่อกโดยกำหนดว่าข้อความอย่างหนึ่งมีความหมายอย่างหนึ่ง และถ้ารายสืบให้ข้อมูลต่างไปแล้วก็หมายความถึงอย่างอื่นได้อีก

การสร้างถนน เป็นรูปเรขาคณิต บางเส้นขนาน บางเส้นตัดกัน บางเส้นบรรจบกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมคงที่ ซึ่งรูปนั้นแบบนี้ผู้สร้างจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางวิศวกรรมสำรวจสมัยใหม่ด้วย จึงทำให้พากอินคาได้รับการยกย่องเท่าเทียมกับพากโรมันที่เดียว

การชลประทาน รู้จักการทดลองน้ำเข้ามา รู้จักการทำบันไหล่เข้า เอามูลนภานางแอ่นมาทำน้ำ สำหรับการเกษตร ซึ่งต่อมามีปัจจุบันนี้เป็นสินค้าออกประเทศหนึ่งของชาวนิรุ

จากการเริ่มต้นของอารยธรรมของชนเผ่าต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว เราอาจได้ตั้งข้อสังเกตว่า

อาณาจักรของพากอินเดียนแดงที่เคยรุ่งโรจน์มาแล้วในอดีต ได้ทิ้งมรดกทางวัฒนธรรมไว้ต่อ สถานที่ เครื่องใช้ และเกี่ยวกับผลิตผลทางเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเชื่อ สถานที่สำคัญ ๆ ก็ยังปรากฏเป็นชื่อรัฐต่าง ๆ ของอเมริกา เช่น

Massachusetts	- เป็นชื่อของพากอินเดียนแดงเผ่าหนึ่ง แปลว่า “ชาวเข้า”
Connecticut	- ปากแม่น้ำที่ยิ่ง
Michigan	- “Big Water”
Mississippi	- Big River
Minnesota	- Cloudy water
Nebraska	- Shallow River
Wyoming	- Large Plains
Missouri	- Big Canoe
New Mexico	- Temple of God
Arizona	- Little Spring of Water ⁴¹

---

⁴¹ โปรดดู Curtis, **The Ancient World** (New York : Curtis Books, 1968), pp. 143-1 55.

สรุปท้ายบทที่ 3

ผู้นำแสงสว่างแห่งอารยธรรมตะวันตก

เนื้อหา

3000 B.C.	ผู้นำแสงสว่างแห่งอารยธรรมตะวันตก เนื้อหา
ถึง 133 B.C.	1. สมัยอพยพของพากอินโดยูโรปสำคัญ 3 กลุ่ม คือ เอเชียนส์/ไอโอเนียน และดอเรียน 2. การพัฒนาการปกครองตนเองจนถึงการรวมกันเป็นนครรัฐ (polis) หรือ city - states เพื่อจุดประสงค์สำคัญคือ “การป้องกันภัยให้ตนเอง” 3. สปาร์ต้าและเอเธนส์สร้างสรรค์วิถีการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน : สปาร์ต้า ในระบบการปกครองแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ (Totalitarian Sparta) และเอเธนส์ในระบบการปกครองประชาธิปไตย (Democracy) 4. สงครามกับเปอร์เซีย ซึ่งทำให้ชาวเอเธนสมีอิทธิพลเหนือนครรัฐ อีน ๆ ของกรีกโดยผ่านสมาพันธ์เดโลส (Confederacy of Delos) 5. อะเล็กซานเดอร์มหาราชทรงเผยแพร่อารยธรรมกรีกไปในพระราชอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ของพระองค์
500 B.C. ถึง 133 B.C.	6. สมัยสร้างอารยธรรมของกรีกในด้านต่างๆ (Hellenic Civilization) 7. ศิลปกรีกในฐานะเป็นการแสดงออกซึ่งอุดมคติของชาวกรีกทั้งมวล 8. ผลงานของนักปรัชญาและนักเขียนกรีก 9. อารยธรรมกรีกalexandrinic (Hellenic Civilization) เปลี่ยนไปเป็น สมัยรุ่งโรจน์ของอารยธรรมalexandrinic (Hellenistic Civilization)
3000 B.C. ถึง ก.ศ. 180	10. romeปกครองโลกตะวันตกหลายศตวรรษ - โรมันเริ่มการปกครองแบบบริปาริค - โรมันขยายอำนาจตลอดป่าเมดิเตอร์เรเนียน - สงครามกลางเมืองและการสร้างจักรวรรดิโรมัน - สมัย “Pax Romana”
ก.ศ. 1 ถึง ก.ศ. 476	11. กำเนิดคริสต์ศาสนาและสมัยสือมของจักรวรรดิโรมัน - ทหารมีอำนาจเหนือจักรพรรดิ - คริสต์ศาสนากำเนิดในปาเลสไตน์และเผยแพร่ไปย่างรวดเร็ว - การรุกรานจากภายนอกและความอ่อนแอกลายใน

12. อารยธรรมเก่าในโลกใหม่

- สันนิษฐานว่าจะมีการอพยพของชาวເອເຊີຍເຂົ້າໄປໃນທວີປອເມຣິກາ ແລ້ວແຕ່ພັກນີ້ໄດ້ຊື່ເວີກຕ່ອມວ່າ ອິນເດີຢັນ ພວກມາຍາໄດ້ ປະເທິມຈຸ່ງປະກິທິນ ພົມການເຢີມທາງດ້ານຄົນຕະສົກຮັບແລະກາຫຍາເຂົ້າຢັນ ພົກທອລເທັກນໍາເອາໄສທະນາໃຫ້ໃນອາມຣິກາລາງ ແລ້ວເຖິງເປັນ ພົກດຸ້ວ້າຍທີ່ສຸດໄດ້ສ້າງເມືອງຂາດໄໝ່ ຄື່ “Tenochtitlan” ແລ້ວ ພົກສຸດທ້າຍທີ່ພວກນູ້ຊາພຣະອາທິຍີ່ພັນນາອາຮຍໝາຍໝັ້ນທາງ ກາກຕະວັນຕະກຂອງທວີປອເມຣິກາໄດ້ ຮູ້ຈັກປະລປະທານ ສ້າງ ດັນສ່ວນໃນທວີປອເມຣິກາເහັນອັດນເມັກຊີໂກກີ່ອາຮຍໝາຍໝັ້ນ ແລ້ວ ອົໂກໂຍສີ (Iroquois)

คำตามทบทวน

1. อธิบายความหมายของคำและความต่อไปนี้ : Classical Civilization, Hellenic Civilization, Hellenistic Civilization “ໂຮມ : ຜູ້ແຜຍແພ່ວ່າອາຮຍໝາຍໝັ້ນຕະວັນຕະກ” ແລ້ວອາຮຍໝາຍໝັ້ນໃນໂລກໃໝ່

ตอบ 1. ความหมายของ Classical Civilization หรือອາຮຍໝາຍໝັ້ນສັສົກ หมายถึง ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ໃນການສ້າງອາຮຍໝາຍໝັ້ນນີ້ທີ່ອາຮຍໝາຍໝັ້ນ ນັ້ນແມ່ເມື່ອເສື່ອມທຽມໄປແລ້ວກີ່ຍັງໄດ້ຮັບການຝຶກຂຶ້ນມາໄໝ່ ໂດຍເຊັພະໜີ່ ອາຮຍໝາຍໝັ້ນກີກ-ໂຮມນັ້ນ ທີ່ເໜັງແນ້ງຮູບແບບຄວາມສາມາດລະ ຄວາມສໍາເລັດຂອງມຸນຸຍົງເມື່ອຜ່ານພັນຍຸດກລາງກາຍໄດ້ອີທີພລອອງຄຣິສຕີ ສາສາແລ້ວກີ່ໄດ້ຖຸກນໍາມາຮູ້ອີເມັນເປັນຂຶ້ນໜີ່ໃໝ່ໃນຍຸດຝຶກພື້ນປົລປົວໂຕ (Renaissance)

2. อາຮຍໝາຍໝັ້ນເຊລເລີນິກ (Hellenic Civilization)

2.1 ຄວາມຮູ່ງເຮືອງເອເຮັນສີແລະສປາປ່າຕາ

2.2 ສົງຄຣາມເບອົງເຊີຍ ຄວາມສຳຄັງມືປະກາດເດີວັກີ່ອ ທຳໃໝ່ຄຣັງ ຕ່າງໆ ຂອງກີກເຂົ້າມາຮົມກັນຕັ້ງສັນນິບາຕະເລີຢັນ (Delian League)

2.3 ຄວາມເຈົ້າຍທາງດ້ານຄົລປ ວັດນັຮຣມກີກ ໂດຍເຊັພະໄທສັງເກດ ແນວດວາມຄືດຂອງນັກປັບປຸງກີກເຊລເລີນິກ

3. อารยธรรมเซลลีสติก (Hellenistic Civilization) อิทธิพลของอารยธรรมกรีกต่อโลกตะวันตก มีข้อสังเกตว่าอารยธรรมที่เผยแพร่และเป็นที่ยอมรับกันต่อมานั้น ส่วนใหญ่ก็คืออารยธรรมกรีกเซลลีสติก
  4. โรม : ผู้เผยแพร่อารยธรรมตะวันตก ผลงานเด่นของอารยธรรมโรมันนั้น ส่วนใหญ่จะปราศจากด้านการปกครอง ตัวบทภาษาหลายและผลงานทางด้านวิศวกรรมทั่วไป ข้อเปรียบเทียบระหว่างกรีก-โรมัน ที่สำคัญก็คือ ในขณะที่กรีกเป็นนักมุ่งนิยมและอุดมคติที่ถือว่ามนุษย์คือศูนย์กลางของจักรภพนั้น โรมันกลับจะถือว่าวัตถุสำคัญกว่า เพราะชาวโรมันเป็นนักวัตถุนิยม ไม่สนใจในปัจเจกชนมากกว่าความเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา บรรพบุรุษและปรัชญาอนิยมสโตอิค
  5. อารยธรรมเก่าในโลกใหม่
    - 5.1 อารยธรรมของพากมายาทางด้านดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ และการประดิษฐ์ตัวอักษร
    - 5.2 แอสเทกนักรบ
    - 5.3 อารยธรรมอินคา เป็นอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่กว่าอารยธรรมของพากมายาและแอสเทก ตั้งอยู่บริเวณประเทศเปรูปัจจุบัน คำว่า “Inca” มีความหมายคือ “Emperor” เป็นเกษตรกรที่มีความสามารถที่สุดของชาวโลกใหม่
2. ลักษณะสำคัญ 4 ประการของศิลปกรีกคืออะไร
- ตอบ 1. แสดงว่ามนุษย์มีความสำคัญที่สุดในจักรวาล เทพเจ้าและเทวีต่าง ๆ เป็นผู้อำนวยประโยชน์สุขให้มนุษย์แต่ไม่มีอำนาจเหนือมนุษย์ รูปปั้นของผู้หญิงจะแสดงสัญลักษณ์แห่งความงาม ในขณะที่รูปปั้นของผู้ชายจะเน้นที่การแสดงพลกำลัง ความฉลาด ความกรان ความองอาจ และความกล้าหาญ
2. ศิลปกรีกคือการแสดงออกซึ่งความภูมิใจในโพลิสของชาวกรีก เทิดทูนเทพเจ้า ที่สร้างชีวิตและรับผิดชอบในชะตากรรมของมนุษย์
3. ศิลปกรีกไม่อาจจะเป็นงานทางด้านปฏิมากรรม ความเท่าเทียม ความได้สัծส่วนไม่สับซับซ้อนแต่ประการใด แม้เพริคลีสเองก็ประกาศว่า “ข้าพเจ้ารักความงามที่ดูไม่ฟุ่มเฟือยเกินไป”

4. ศิลปกรีกจะเป็นการประسانประโภช์ระหว่างความงามและประโภช์ใช้สอย รวมทั้งความดึงดูมจะไม่แยกจากกันด้วย
3. อารยธรรมเซลลินสติกคืออะไร เริ่มขึ้นเมื่อใด
- ตอบ เมื่อพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชทรงขยายอาณาเขตจากกรีซไปยังอียิปต์และดินแดนต่าง ๆ ในตะวันออกไกลได้ทำให้เกิดการผสมผสานกันระหว่างอารยธรรมเซลลินสติก และอารยธรรมตะวันออกของดินแดนที่ถูกรวมเข้ามาเหล่านั้น เกิดเป็นรูปแบบอารยธรรมใหม่ที่เรียกว่า Hellenistic สมัยแห่งการผสมผสานเป็น Hellenistic Age นี้ก็คือสมัยปักครองของอเล็กซานเดอร์มหาราชนี้เอง ซึ่งจะกินระยะเวลาตั้งแต่ประมาณปี 323 B.C. จนถึง 133 B.C.
4. “Pax Romana” คืออะไร
- ตอบ พระจักรพรรดโรมันองค์แรกคือพระจักรพรรดของอ古สตุสในสมัยปรินซิเบปัท ทรงมีนโยบายสำคัญในการปักครองคือ จะพยายามไม่ขยายอาณาเขตออกไปอีก และพยายามหลีกเลี่ยงการทำสงครามให้มากที่สุด แต่ถึงกระนั้นก็ตามหลัง รัชสมัยของอ古สตุสแล้ว พระจักรพรรดองค์ต่อมา ก็มีได้ทรงปฏิบัติตาม ยังคงต้องการขยายอาณาเขตจนต้องทำการสงครามในระยะต้น ๆ นี้ยังไม่ร้ายแรง และส่วนใหญ่ภายในอาณาจักรก็มีได้กระทบกระเทือนมากนัก กินเวลาสิบต่อสาม่าไม่น้อยกว่า 200 ปี คือระหว่างปี 27 B.C. ถึง ค.ศ. 180 คือจากรัชสมัยของอ古สตุส จนถึงสมัยพระจักรพรรดมาร์คุสอเรลิอุส นี้เป็นที่รู้จักกันว่า “สมัยสันติสุขโรมัน” (Pax Romana หรือ Roman Peace)
5. เหตุผลใดบ้างที่ทำให้โรมันเสื่อม
- ตอบ 1. สาเหตุภายใน
- ก. การมีทางทำให้เกิดการแบ่งชั้นในสังคม การจลาจล และการลูกชี้ของกาสนปอยครั้งใหญ่ชีวิตไปก็จำนวนไม่น้อย
  - ข. การผสมของคนหลายเผ่าพันธุ์ หลายวัฒนธรรมในจักรวรรดิ ซึ่งการมีคนจำนวนมากขึ้นทำให้มีทั้งผลดีและผลเสีย เช่น ชาวเยอรมันที่เข้ามาในจักรวรรดิระยะแรก ๆ นั้นก็มีวัฒนธรรมของ

ตนเองอยู่บ้าง วัฒนธรรมโรมันยังไม่สามารถแทรกซึมในหมู่ชนเหล่านี้ได้ ทำให้ขาดความจงรักภักดีต่อรัฐบาลโรมัน

- ก. คริสต์ศาสนา มีส่วนทำลายจักรวรดิ เพราะคำสอนปฏิเสธการนับถือพระเจ้าพ่อและ การต่อต้านสังคม ทำให้รัฐบาลและกองทัพอ่อนแอ รวมทั้งการที่รัฐบาลของจักรวรดิโรมันมักจะดำเนินการสังหารคริสต์เป็นจำนวนมาก ทำให้จักรวรดิโรมันต้องสูญเสียกำลังคนเป็นจำนวนมากขาดกำลังต่อต้านอนารยชน ซึ่งเริ่มรุกเข้ามาในอาณาจักรมากขึ้นเรื่อย ๆ
- ก. กองทัพเข้ามามีส่วนในการเลือกพระเจ้าพ่อและ ภายหลังรัชสมัยพระจักรวรดิที่ดี 5 องค์ เกิดการแข่งขันและรบกันบ่อยครั้ง
- ข. การรุกรานของอนารยชน ซึ่งได้เข้ามาอยู่ตามชายแดนของจักรวรดิตั้งแต่สมัยรีบับลิก เมื่อเห็นความอ่อนแอของจักรวรดิโรมันก็พร้อมที่จะรุกรานจากชายแดนเข้ามาในอาณาจักร

2. สาเหตุแทรกซ้อน

- ก. ความอ่อนแอกองการเมือง : โรมพยายามจะควบคุมย่านเมดิเตอร์เรเนียนทั้งหมด โดยที่รัฐบาลนั้นก็ยังคงดำเนินนโยบายเดิมที่เคยปักครองภายใต้คริสต์ลิเกิล เท่านั้น ซึ่งก็ไม่ประสบผลที่สามารถปักครองมาได้นานถึง 600 ปี ในยุคที่สมัยการค้าคมนาคมขนส่งทำได้ล่าช้า จักรวรดิเดิมโดยรวมเร็วเกินไป และในที่สุดก็ใหญ่เกินไปสำหรับรัฐบาลโรมันที่จะจัดระบบกลไกในการปักครองได้ทันการ

อีกสาเหตุหนึ่งที่เป็นความอ่อนแอกองการเมืองก็คือการสืบราชบัลลังก์ของพระเจ้าพ่อไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน ภายหลังค.ศ. 200 นั้น ทหารสามารถเลือกและปลดพระเจ้าพ่อตามใจชอบ จนในที่สุดก็ตั้งกองทัพขึ้นเพื่อต่อสู้กันเองแบ่งกันส่งผู้บังคับบัญชาของตนขึ้นไปเป็นจักรวรดิ

- ข. ความเสื่อมทางเศรษฐกิจ รัฐบาลใช้จ่ายมาก ภาษีที่ได้มาต้องนำไปใช้ในการก่อสร้าง จัดซื้ออาหารเลี้ยงคนจน การบำรุงกองทัพ และรวมถึงการใช้จ่ายในสองราชสำนัก คือจักรวรดิโรมันตะวันตก และตะวันออก แต่เดิมจักรวรดิโรมันตะวันตก ก็ยังพอมีรายได้

จากโรมันตะวันออก จนเมื่อพระจักรพรรดิได้ออเคลทีนทรงแบ่งจักรวรรดิโรมันทั้งสองออกจากรากอนุญาตเด็ดขาด รายได้ของจักรวรรดิโรมันตะวันตกก็ขาดไป

นอกจากนี้การเดินทางในตอนปลายสมัยจักรวรรดิก็เต็มไปด้วยอันตราย คนไม่ไปค้าขาย สนใจหัตถกรรมขายไม่ออก เมืองร้าง เกษตรกรรมเดือดร้อน และชาวไร่ชาวนาเกิดต้องขายที่ดินของตนให้กับคนร่ำรวยไปสร้างบ้านพักตากอากาศที่โน่นที่นี่ คนจนก็จนลง

- ค. ความเสื่อมทางสังคม ชาวโรมันในสมัยแรกนี้อาจจะยังหยาบคาย ไม่มีวัฒนธรรม แต่คนเหล่านี้ก็ยังมีความหยิ่ง ทำงานหนักและรักชาติ ยังคงมีความรับผิดชอบอย่างสูงที่จะเสียสละเพื่อรัฐบาลของตน แต่ประชาชนในตอนปลายจักรวรรดินี้รักชาติน้อยลง เต็มไปด้วยเลห์เหลี่ยม เห็นแก่ตัว จึงปรากฏมีทหารหนึ่งก้าว และคนที่ห่วงสมบัติตัวเองมากกว่าประเทศชาติเป็นส่วนใหญ่

3. ตัวอย่างข้อสอบ

1. ต่อไปนี้ที่ไม่ใช่นักปรัชญากรีกสมัยเรอเลนิก
  - 1) เพลโต
  - 2) อริสโตเติล
  - 3) ซอร์เครติส
  - 4) เชโอน
2. ต่อไปนี้ที่ไม่ใช่สาเหตุของสมความกลางเมืองโรมัน
  - 1) การปฏิรูปที่ดิน
  - 2) ทาส
  - 3) ศาสนาคริสต์
  - 4) ความงามของพระราชวังเชลีน
3. “The Greek of the New World” หมายถึง
  - 1) พวากมายา
  - 2) แอสเท็ก
  - 3) อินคา
  - 4) โอลิมป์

4. ชุมชนสมบูรณ์ (perfect community) คือมีหน่วยการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในตัวเอง มีประชากรไม่น่าจะนับได้ สามารถรักษาอิสระได้ด้วยตัวเอง คือ
- 1) polis
  - 2) demos
  - 3) townmen
  - 4) kratein
5. พัฒนาการการปกครองของกรีกโบราณตามลำดับคือ
- 1) Monarchy, Tyranny, Aristocracy, Democracy
  - 2) Aristocracy, Monarchy, Tyranny, Democracy
  - 3) Monarchy, Aristocracy, Tyranny, Democracy
  - 4) Democracy, Monarchy, Aristocracy, Tyranny
6. พัฒนาการการปกครองของโรมันตามลำดับคือ
- 1) Principate, Monarchy, Republic, Empire
  - 2) Monarchy, Principate, Republic, Empire
  - 3) Monarchy, Republic, Principate, Empire
  - 4) Empire, Monarchy, Principate, Republic

เฉลย 1 : 4, 2 : 4, 3: 1, 4 : 1, 3: 3, 6: 3